

9784 9484

НЯХАЙ ЖЫВЕ
СТАЛІЦА
НАШАЙ РАДЗІМЫ-
МАСКВА!

РАБОТНІЦА
І СЯЛЯНКА

ВЫДАННЕ ЦК КП(б)Б

№ 9 ВЕРАСЕНЬ 1947 г.
ВЫДАВЕЦТВА „ЗВЯЗДА“

ТЫ СНІШСЯ МНЕ, МАСКОЎСКАЯ ЗЯМЛЯ

Эдзі АГНЯЦВЕТ

Ты снішся мне, маскоўская зямля,
Услаўленая ў казках і былінах!
Мне сняцца вежы мудрага Крэмля
І срэбраныя, вечныя яліны.

Я ўспамінаю дзень маёй вясны,
Як неба мая — светлы, прамяністы, —
У Маскву з прывольнай нашай стараны
Прыехалі паэты і артысты.

Прывезлі гоман беларускіх ніў,
І перапёлкі спеў, і звон цымбалаў,
І гул бароў, і сініх рэк разліў—
Усё, што нас з маленства гадала.

Адно жаданне ў кожнага было,
Каб ён пачуў парывы сэрцаў нашых!
І ззяла нам крэмлёўскіх зор святло,
Якім ні змрок, ні туманы не страшны.

Сустрэлі нас
магутных залаў шыр
І на сталах святочныя абрусы.
Глядзеў ласкава родны правадыр —
Ён слухаў песні нашай Беларусі.

Ён частаваў віном нас залатым
І спелымі грузінскімі пладамі.
І кожны думаў толькі аб адным,
Што Сталін сам святкуе сёння з намі!

Нямала з той пары мінула дзён,
Мы за вайну ўзраслі і пасталелі.
На нас глядзіць з газетных здымкаў ён—
Такі-ж ласкавы, толькі пасівелы.

І як было яму не пасівець?!
Успомнім дзень халодны лістапада,
Калі кружыла пад Масквою смерць,
Калі гудзела грозна кананада

І крумкачы спраўляць хацелі пір...
Тады пачуўся голас мужны, роўны —
Падняўся на трыбуну правадыр,
Авеяны легендай непаўторнай.

І слухалі народы ўсёй зямлі
Вялікага салдата і героя.
У сёлах беларускіх кавалі
Кавалі ўпотай партызанам зброю.

На кліч ягоны, праз агонь і дым,
Ішлі,
за перамогу паміралі
І тыя з нас, што некалі прад ім
Спявалі ў Крэмлёўскай яснай зале.

* * *

Ты снішся мне, маскоўская зямля,
Мяне ў жыцці твой подых сагравае.
Клянёмся вежам роднага Крэмля:
Мы зробім Беларусь цвітучым краем!

Да неба мы ўзнямаем карпусы,
Сады ўзгадуем і засеем нівы
І зложым песні новае красы
Таму,
Хто самы мудры і праўдзівы!

Жнівень, 1947 г.

На вокладцы: Іосіф Вісарыёнавіч Сталін у Крэмлі. Новая карціна лаўрэата
Сталінскай прэміі мастака Д. А. Налбандзяна.

Фота Ю. Говарава

ПРЫВІТАННЕ ТАВАРЫША І. В. СТАЛІНА

Прывітанне Маскве, сталіцы нашай Радзімы—у дзень яе 800-годдзя.

Уся краіна святкуе сёння гэты знамянальны дзень. Яна святкуе яго не фармальна, а з пачуццём любві і павагі ў сувязі з вялікімі заслугамі Масквы перад Радзімай.

Заслугі Масквы заключаюцца не толькі ў тым, што яна на працягу гісторыі нашай Радзімы тройчы вызваляла яе ад іншаземнага гнёту—ад мангольскага ярма, ад польска-літоўскага нашэсця, ад французскага ўтаржэння. Заслуга Масквы заключаецца, перш за ўсё, у тым, што яна стала асновай аб'яднання раз'яднанай Русі ў адзіную дзяржаву з адзіным урадам, з адзіным кіраўніцтвам. Ні адна краіна ў свеце не можа разлічваць на захаванне сваёй незалежнасці, на сур'ёзны гаспадарчы і культурны рост, калі яна не здолела вызваліцца ад феадальнай раздробленасці і ад княжаскіх бязладзіц. Толькі краіна, аб'яднаная ў адзіную цэнтралізаваную дзяржаву, можа разлічваць на магчымасць сур'ёзнага культурна-гаспадарчага росту, на магчымасць умацавання сваёй незалежнасці. Гістарычная заслуга Масквы заключаецца ў тым, што яна была і астаецца асновай і ініцыятарам стварэння цэнтралізаванай дзяржавы на Русі.

Але гэтым не вычэрпваюцца заслугі Масквы перад Радзімай. Пасля таго, як па волі вялікага Леніна Масква зноў была аб'яўлена сталіцай нашай Радзімы, яна стала сцяганосцам новай савецкай эпохі.

Масква з'яўляецца цяпер не толькі натхніцелем будаўніцтва новых савецкіх сацыяльна-эканамічных парадкаў, якія замянілі панаванне капітала панаваннем працы і адваргаюць эксплуатацыю чалавека чалавекам. Масква з'яўляецца разам з тым вестуном вызваленчага руху працоўнага чалавецтва ад капіталістычнага рабства.

Масква з'яўляецца цяпер не толькі натхніцелем будаўніцтва новай савецкай дэмакратыі, якая адваргае ўсякую, прамую або ўскосную, няроўнасць грамадзян, пола, рас, нацый і забяспечвае права на працу і права на роўную заработную плату за роўную працу.

Масква з'яўляецца разам з тым сцягам барацьбы ўсіх працоўных людзей у свеце, усіх прыгнечаных рас і нацый за іх вызваленне ад панавання плутакратыі і імперыялізма. Няма сумнення, што без такой палітыкі Масква не магла-б стаць цэнтрам арганізацыі дружбы народаў і брацкага іх супрацоўніцтва ў нашай многанацыянальнай дзяржаве.

Масква з'яўляецца цяпер не толькі ініцыятарам будаўніцтва новага быту працоўных сталіцы, вольнага ад жабрацтва і гібення мільёнаў немаёмных і беспрацоўных. Масква з'яўляецца разам з тым узорам для ўсіх сталіц свету ў гэтых адносінах. Адною з сур'ёзнейшых язваў вялікіх сталіц еўрапейскіх, азіяцкіх і амерыканскіх краін з'яўляецца наяўнасць трушчобаў, дзе мільёны збяднеўшых працоўных асуджаны на гібенне і павольную, пакутлівую смерць. Заслуга Масквы заключаецца ў тым, што яна поўнасцю ліквідавала гэтыя трушчыбы і дала працоўным магчымасць перасяліцца з падвалаў і хібарак у кватэры і дамы буржуазіі і ў новыя добраўпарадкаваныя дамы, пабудаваныя Савецкай уладай.

Нарэшце, заслуга Масквы заключаецца ў тым, што яна з'яўляецца вестуном барацьбы за трывалы мір і дружбу паміж народамі, вестуном барацьбы супроць падпальшчыкаў новай вайны. Для імперыялістаў вайна з'яўляецца найбольш прыбыткавай крыніцай. Нядзіва, што агенты імперыялізма стараюцца так ці інакш справакаваць новую вайну. Заслуга Масквы заключаецца ў тым, што яна нястомна выкрывае падпальшчыкаў новай вайны і збірае вакол сцяга міру ўсе міралюбівыя народы. Вядома, што міралюбівыя народы з надзеяй глядзяць на Маскву, як на сталіцу вялікай міралюбівай дзяржавы і як на магутны аплот міру.

Вось за якія заслугі святкуе сёння наша Радзіма 800-годдзе Масквы з такой любоўю і павагай да сваёй сталіцы.

Няхай жыве наша магутная, родная, савецкая, сацыялістычная Масква!

І. СТАЛІН. 3

Маскве 800 год

7 верасня савецкі народ урачыста адзначыў 800-годдзе Масквы—слаўнай сталіцы вялікай Савецкай дзяржавы.

З гісторыяй Масквы непарыўна звязана гісторыя рускага народа, гісторыя ўсёй нашай краіны. Вакол Масквы—збіральніцы рускіх зямель—стваралася і згуртоўвалася цэнтралізаваная руская дзяржава. Маладая Масква гераічна адбівала ўдары мангола-татарскіх орд, а пазней—нямецкіх псоў-рыцараў, польскіх інтэрвентаў, французскіх захопнікаў. Разам з Пецярбургам Масква з'явілася арганізуючай і мабілізуючай сілай у Кастрычніцкай рэвалюцыі 1917 года.

У гады Вялікай Айчыннай вайны Масква згуртоўвала і натхняла народы нашай краіны на бялітасную барацьбу з нямецка-фашысцкімі захопнікамі. Увосень 1941 года да сцен яе ірваліся гітлераўскія полчышчы, але сустрэлі сакрушальны адпор. На абарону Масквы ўзняліся сыны і дачкі ўсіх народаў краіны Савецкага Саюза. Бітвай за Маскву кіраваў геніяльны палкаводзец таварыш Сталін. Нямецкай арміі нанесен быў першы руйнуючы ўдар, які развёў міф аб яе непераможнасці і выратаваў народы Еўропы ад фашысцкага рабства.

Масква—сімвал велічы нашай краіны.

Росквіту яе магутнасці радуецца кожны савецкі чалавек. Толькі 30 год існуе савецкая ўлада, а якія цудоўныя сацыялістычныя пераўтварэнні прынесла яна нашай краіне. Пад мудрым кіраўніцтвам партыі Леніна—Сталіна ліквідавана эканамічная, ваенная і культурная адсталасць нашай дзяржавы. Савецкі Саюз стаў краінай магутнай індустрыі, перадавой сельскай гаспадаркі, высокай сацыялістычнай культуры.

У сваім цёплым і мудрым прывітанні Маскве ў дзень яе 800-годдзя таварыш Сталін ясна вызначыў велізарныя заслугі сталіцы перад Радзімай.

«Масква, — гаворыць таварыш Сталін, — з'яўляецца цяпер не толькі натхніцелем будаўніцтва новых савецкіх сацыяльна-эканамічных парадкаў, якія замянілі панаванне капітала панаваннем працы і адвядваюць эксплаатацыю чалавека чалавекам. Масква з'яўляецца разам з тым вестуном вызваленчага руху працоўнага чалавецтва ад капіталістычнага рабства». Вось чаму працоўныя ўсіх краін свету, усіх нацый з такой надзеяй глядзяць на Маскву, лічаць яе сваім родным горадам.

Масква — сэрца і мозг нашай Радзімы.

Тут працуе баявы штаб партыі Леніна—Сталіна—Цэнтральны Камітэт Усесаюзнай Комуністычнай Партыі (большэвікоў). Тут працуе наш савецкі ўрад. У Крэмлі жыве і працаваў Ленін. У Крэмлі жыве і працуе прадаўжальнік ленінскай справы—геніяльны тварэц камунізма вялікі Сталін. У Маскве была зацверджана Сталінская Канстытуцыя, прыняты планы сталінскіх пяцігодак. Сюды з усіх куткоў нашай краіны з'язджаюцца выбраннікі народа на сесіі Вярхоўнага Савета СССР.

Соцыялістычная Масква расце. За 30 год савецкай улады ў Маскве зроблена непараўнальна больш, чым за сотні мінулых год. У 1931 годзе па прапанове вялікага Сталіна было прынята рашэнне аб складанні генеральнага плана рэканструкцыі Масквы. За тры сталінскія пяцігодкі яна стала непазнавальнай, ператварыўшыся ў буйнейшы індустрыяльны цэнтр краіны. Ужо ў 1940 г. маскоўская прамысловасць дала прадукцыі амаль у два разы больш, чым у 1913 годзе ўся прамысловасць царскай Расіі. А зараз адзін толькі Сталінскі раён сталіцы выпускае прадукцыі больш, чым уся прамысловасць дарэвалюцыйнай Расіі.

Па сталінскаму плану рэканструкцыі ўзніклі ў сталіцы новыя плошчы і праспекты, тысячы дамоў і школ, масты і ўзбярэжжы. Пабудаван канал Волга—Масква і лепшы ў свеце метраполітэн. Новай радаснай падзеяй для масквічоў было завяршэнне газаправода Саратаў—Масква.

На цэнтральным праспекце сталіцы пабудаваны новыя шматпавярховыя грамадскія будынкі і жылыя карпусы. Тут мы бачым Цэнтральны тэлеграф, канцэртны зал імя Чайкоўскага, будынак Маскоўскага Савета, перад якім будзе ўстаноўлен помнік Юрыю Даўгарукаму—заснавальніку Масквы.

Пасля пераможнага заканчэння Вялікай Айчыннай вайны савецкі народ працягвае ажыццяўленне генеральнага плана рэканструкцыі сталіцы. З кожным годам цудоўна расцвітае новая сталінская Масква. Няма на свеце горада больш магутнага, прыгожага, любімага.

Масква—сталіца савецкай і сусветнай культуры.

Тут сканцэнтраваны штабы навукі і мастацтва. Тут знаходзіцца ўсяму свету вядомы ўніверсітэт імя Ламаносава, які даў Белінскага, Пірогава, Герцэна, Сталетава, Ключэўскага,

Тіміразева, Чэхава, Жукоўскага і многіх іншых карыфеяў рускай навукі, літаратуры і культуры. Зараз у Маскоўскім універсітэце вучыцца 8 тысяч студэнтаў, прадстаўнікоў 38 нацыянальнасцей. У Маскве знаходзяцца тэатры з сусветнай славай, інстытуты, тэхнікумы, дзекуецца перадавая савецкая інтэлігенцыя.

З якой пашанай і гордасцю гаворыць аб Маскве наша савецкая жанчына. Законы, прынятыя ў Маскве яшчэ на зары існавання савецкай улады, зрабілі нашу жанчыну роўнапраўнай і свабоднай грамадзянкай краіны сацыялізма. Нароўні з мужчынам яна прымае актыўны ўдзел у палітычным жыцці краіны, у гаспадарчым, культурным і дзяржаўным будаўніцтве.

Перад жанчынай савецкая ўлада адкрыла светлую дарогу ў жыццё. Масква, родны Сталін праяўляюць штодзённыя клопаты аб жанчынах-мацерах. У Маскве быў прыняты Указ Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР аб павелічэнні дзяржаўнай дапамогі цяжарным жанчынам, многадзетным і адзіночым мацерам, аб узмацненні аховы мацярынства і дзяцінства, аб устанаўленні ганаровага звання «Маці-геранія» і ўстанаўленні ордэна «Мацярынская слава» і «Медалі мацярынства». Савецкія жанчыны, як і ўсе працоўныя нашай краіны, адзначаюць юбілей сваёй роднай сталіцы выдатнымі падарункамі.

800-годдзе Масквы з'яўляецца ўсенародным святам. Масква аднолькава любіма і дорага рускаму і ўкраінцу, беларусу і грузіну, эстонцу і узбеку, усім народам шматнацыянальнай савецкай краіны. Вось чаму з такім уздымам і радасцю адзначаюць слаўны юбілей сталіцы масквічы і ленінградцы, рабочыя Урала і Данбаса, працоўныя Украіны і Беларусі, працоўныя самых далёкіх куткоў нашай Радзімы. У працы і ў вучобе, у навуцы і мастацтве — усюды савецкія патрыёты сустрэлі свята з вялікімі дасягненнямі.

Маскоўскія рабочыя і работніцы ў перадкастрычніцкім спаборніцтве на два тыдні раней тэрміну перавыканалі 8-месячны план. За 7 месяцаў прамысловасць горада павялічыла выпуск прадукцыі на 23,7 процанта ў параўнанні з тым-жа перыядам мінулага года. Увесь народ нашай краіны дастойна змагаецца за ажыццяўленне пасляваеннай пяцігодкі, памнажаючы славу Масквы.

З іменем Масквы—сталіцы ўсяго Савецкага Саюза—звязаны нашы палітычныя, эканамічныя і культурныя заваёвы. Якія цяжкасці ні сустракаліся перад беларускім народам, Сталін, Масква заўсёды прыходзілі на дапамогу. У суровыя гады Вялікай Айчыннай вайны Масква натхняла беларускі народ на барацьбу з нямецка-фашысцкімі захопнікамі і зараз усямерна дапамагае ў аднаўленні нашай зруйнаванай гаспадаркі. Крэмлёўскія зоры ярка свецяць беларускаму народу, які разам з рускім народам, у адзінай брацкай сям'і з усімі народамі Савецкага Саюза, пад кіраўніцтвам партыі Леніна—Сталіна ідзе ўперад да новых перамог, да светлых вяршынь камунізма.

Масква—сімвал адзінства і брацтва нашага шматмільённага і шматнацыянальнага народа.

Працоўныя Беларусі разам з усімі народамі нашай краіны з вялікай радасцю і гордасцю за сваю родную сталіцу сустрэлі вестку аб узнагароджанні Масквы ордэнам Леніна.

Ясна зоры твае прамянеюць,
Поўна дум пра цябе галава.
Кожны з нас цябе мацей назваў,
Мабыць лепей ніхто не сумее,—
Нашых сэрцаў вясна і надзея,
Сонца свету—сталіца Масква!

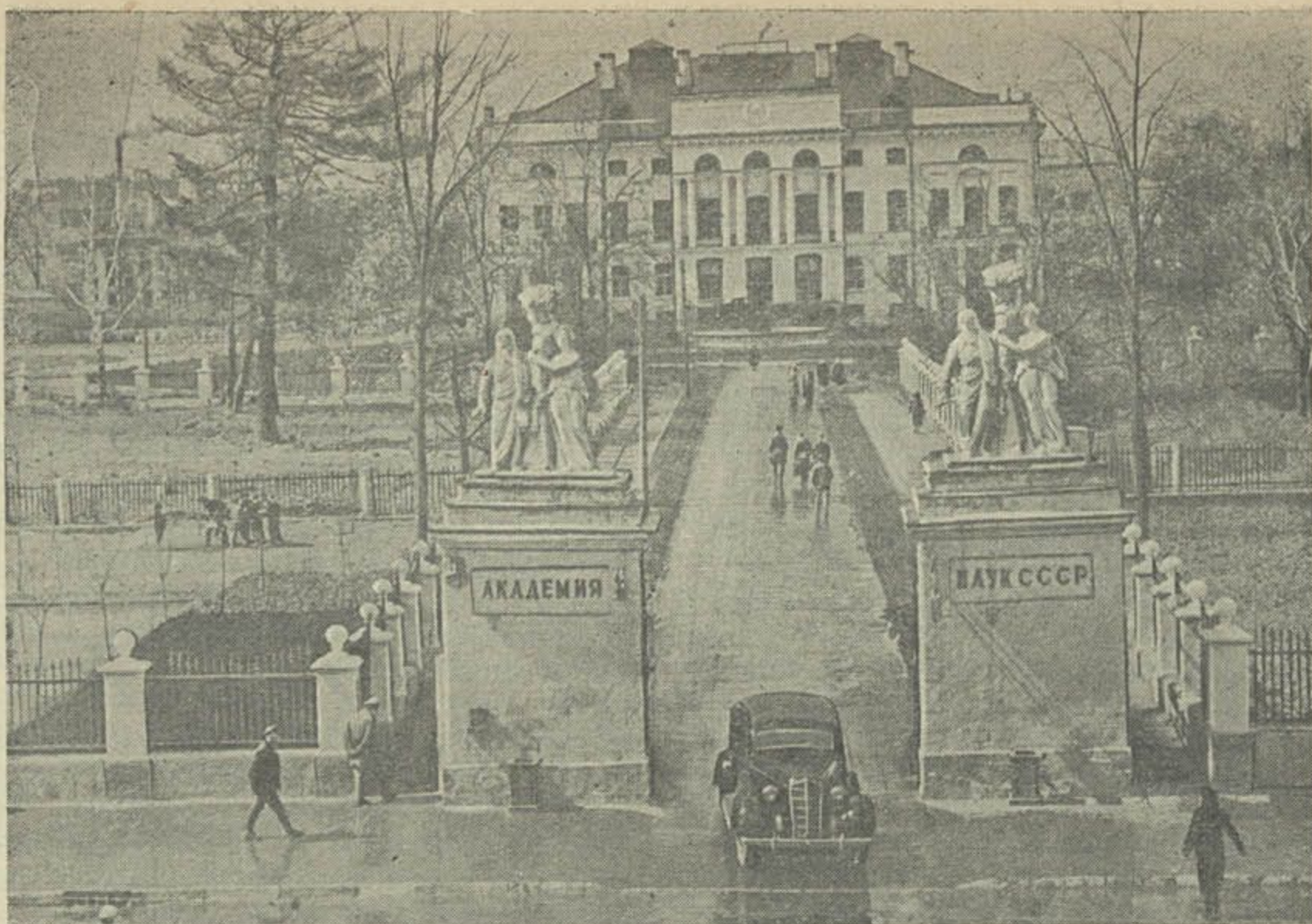
Няхай жыве і квітнее наша гордасць, намі ўсімі любімая, слаўная Масква!

Масква. Дангаўраўская слабада, якая ўзнікла ў другой палове XIX века і складалася з некалькіх дзесяткаў дробных дамоў. У 1920—30-х гадах гэта слабадка была дашчэнтну знесена і на яе месцы пабудаваны вялікія і добраўпарадкаваныя цагляныя дамы для рабочых некалькіх вялікіх заводаў, якія з'явіліся ў савецкі час у раёне Владзімірскага шасе (цяпер шасе Энтузіастаў).

Апрача жылых дамоў у слабадзе пабудаваны школы, кінатэатр, сквер і іншыя культурныя ўстановы. Гэта—цэлы рабочы гарадок па добраўпарадкаванню роўны многім цэнтральным кварталам Масквы.

Фота Н. ГРАНОЎСКАГА

Масква. Будынак Прэзідыума Акадэміі навук СССР.

Фота Г. Широкава

Масква-беларускаму народу

А. ЭЛЬМАН,

намеснік Старшыні Савета Міністраў БССР

Слаўная сталіца Савецкай Радзімы Масква святкуе сваё 800-годдзе.

Гэта—свята не толькі для горада Масквы, але і для ўсяго вялікага рускага народа і для ўсіх народаў неасяжнай нашай Радзімы.

Масква была, ёсць і будзе сцягам аб'яднання ў барацьбе супроць усякіх захопнікаў, якія не раз спрабавалі заняволіць рускі народ і ператварыць яго Радзіму ў сваю калонію. За раз Масква з'яўляецца сцягам барацьбы за пабудову камуністычнага грамадства, горадам, да якога накіраваны думкі і жаданні ўсіх працоўных, усяго прагрэсіўнага чалавечтва.

Вялікую ролю адыграла Масква ў жыцці і гісторыі беларускага народа. Яшчэ ў далёкім мінулым беларускі народ змагаўся заўсёды плечам з рускім народам. Разам з ім ваяваў ён і супроць нямецкіх псоў-рыцараў, і супроць польскіх паноў, і супроць шведаў, і супроць нашэсця Напалеона ў 1812 годзе.

Вялікую дапамогу беларускаму народу аказалі рускі народ, рабочы клас Расіі, большэвіцкая партыя і яе правадыры Ленін і Сталін у перыяд падрыхтоўкі і правядзення Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі.

У Мінску працавалі тады лепшыя сыны нашай партыі, пасланцы Масквы—Фрунзе і Мяснікоў, якія дапамаглі беларускаму народу звергнуць уладу памешчыкаў і капіталістаў.

З першых дзён рэвалюцыі Беларусь ператварылася ў арэну жорсткіх баёў то з нямецкімі, то з белапольскімі акупантамі. У гэтыя цяжкія гады беларускі народ заўсёды адчуваў брацкую падтрымку Масквы і рускага народа. Барацьбой Чырвонай Арміі на беларускім фронце асабіста кіравалі таварышы Сталін і Орджанікідзе. У гэтыя-ж дні прыязджаў на Беларусь адзін з лепшых кіраўнікоў і палкіх агітатараў нашай партыі, старшыня ВЦВК—Міхаіл Іванавіч Калінін.

Асабліва трэба адзначыць вялікую ролю большэвіцкай партыі і таварыша Сталіна ў справе правільнага вырашэння нацыянальнага пытання і ўтварэння беларускай дзяржаўнасці. Толькі дзякуючы савецкай уладзе, дапамозе Масквы і брацкага рускага народа беларускі народ атрымаў магчымасць стварыць сваю дзяржаву. Усякія спробы буржуазных беларускіх нацыяналістаў стварыць так званую «свабодную беларускую дзяржаву» былі спрабамі з нягоднымі сродкамі. Такая «свабодная»

Беларуская дзяржава была б, па-першае, буржуазнай, а, па-другое, — мізэрным прыдаткам да капіталістычных краін Еўропы, на ўтрыманні якіх і знаходзіліся беларускія контррэвалюцыйныя нацыяналісты.

Таварыш Сталін асабіста прымаў удзел ва ўтварэнні Беларускай Совецкай Соцыялістычнай Рэспублікі. Утварэнне БССР і брацкая дапамога рускага народа забяспечылі беларускаму народу магчымасць перамогі над беларускімі захопнікамі. На якія хітрыкі яны ні кідаліся, але ўрэшце з ганьбай былі прагнаны з Беларусі. 11 ліпеня 1920 года сталіца рэспублікі — горад Мінск — быў вызвален ад беларускіх захопнікаў.

Аб утварэнні Беларускай ССР таварыш Сталін гаварыў:

«Беларуская Совецкая рэспубліка, прызнаная нядаўна незалежнай, цяпер на з'ездзе сваіх Саветаў добраахвотна абвясчае саюз з Расійскай рэспублікай. З'езд Саветаў Беларусі ў сваёй дэкларацыі ад 3 лютага заяўляе, «што толькі свабодны добраахвотны саюз працоўных, цяпер незалежных Совецкіх рэспублік забяспечыць трыумф рабочых і сялян у іх барацьбе з усім астатнім капіталістычным светам». Так, ад распаду старога імперыялістычнага адзінства праз незалежныя савецкія рэспублікі народы Расіі прыходзяць да новага добраахвотнага брацкага адзінства».

Беларуская Совецкая Соцыялістычная Рэспубліка непазнавальна змянілася за гады савецкай улады. Беларусь ператварылася ў індустрыяльную соцыялістычную рэспубліку. Выраслі магутныя прадпрыемствы і электрастанцыі, развіўся чыгуначны і водны транспарт, соцыялістычная сельская гаспадарка адкрыла калгаснаму сялянству шлях да шчаслівага і заможнага жыцця.

Да Кастрычніцкай рэвалюцыі Беларусь была цалкам непісьменнай краінай, не мела ні адной вышэйшай навучальнай установы, а нешматлікія сярэднія школы былі прывілегіяй вышэйшых слаёў грамадства.

Масква. Падземны вестыбюль станцыі метро «Плошчінскага». Станцыя выканана па праекце архітэктара Душкіна. Адзіная станцыя метро, у якой калоны, зводы і аддзелка выкананы з метала.

Фота В. Савасцянава і Л. Веліжаніна

За гады савецкай улады Беларусь ператварылася ў краіну суцэльнай пісьменнасці, абрасла сеткай пачатковых, няпоўных і поўных сярэдніх школ.

Зараз мы маем 26 вышэйшых навучальных устаноў, Акадэмію навук, тэатры, музеі, клубы, кінатэатры, філармонію, кансерваторыю. Вырасла беларуская, соцыялістычная па зместу і нацыянальная па форме, культура. Усімі гэтымі дасягненнямі сталінскіх пяцігодак Беларусь абавязана таварышу Сталіну, Маскве, рускаму народу.

Масква дапамагла Беларусі перш за ўсё чоткім і мудрым большэвіцкім кіраўніцтвам, кваліфікаванымі кадрамі для асваення новых галін прамысловасці, сельскай гаспадаркі і культуры.

Буйнейшыя прадпрыемствы краіны, якія выпрацоўвалі новую тэхніку, новыя машыны і станкі, трактары і камбайны, дапамаглі беларускаму народу пераўзброіць прамысловасць і сельскую гаспадарку.

Буйнейшыя рускія вучоныя, пісьменнікі, мастакі, скульптары, кампазітары, тэатральныя дзеячы сістэматычна дапамагалі беларускаму народу ствараць рознастайную па формах соцыялістычную беларускую культуру.

Гітлераўскія полчышчы падверглі Беларусь жудаснаму спусташэнню. Яна першай прыняла ўдар варожых армій.

Таварыш Сталін у гістарычным выступленні 3 ліпеня 1941 года натхніў беларускі народ на паспяховую партызанскую барацьбу ў тылу ворага.

Усяму свету вядомы ўзоры самаадданай і мужнай барацьбы беларускіх народных месціўцаў. Ад іх удараў не было немцам ні хвіліны спакою. Партызанскі рух на Беларусі быў моцным таму, што яго цэментавала большэвіцкая партыя, натхнялі вялікі Сталін, Масква і рускі народ. Працоўныя Савецкага Саюза пасылалі для беларускіх партызан неабходную зброю і боепрыпасы, якія не заўсёды можна было знайсці на месцы. У баях за вызваленне Беларусі змагаліся ў радах Савецкай Арміі працоўныя ўсіх нацыянальнасцей вялікага Савецкага Саюза.

Пасля выгнання нямецкіх захопнікаў пачалася ва ўсіх галінах народнай гаспадаркі і культуры Беларусі творчая аднаўленчая праца, у якой беларускі народ зноў атрымаў дапамогу ад працоўных Савецкага Саюза, ад Масквы, ад таварыша Сталіна. Фабрыкі і заводы Масквы дапамаглі беларускаму народу ў абсталяванні прадпрыемстваў і транспарту, разбураных нямецкімі захопнікамі. Калгаснае сялянства Беларусі атрымала вялікую дапамогу насеннем і жывёлай.

У гістарычнае свята 800-годдзя Масквы беларускі народ з пачуццём глыбокай любові і ўдзячнасці ўспамінае велізарную дапамогу і падтрымку, якую ён заўсёды і ва ўсіх адносінах атрымлівае ад вялікага брацкага рускага народа, ад роднай Сталінскай Масквы.

НАША ГОРДАСЦЬ

М. ОСІПАВА,
Герой Савецкага Саюза

Кожны чалавек, які наведаў Маскву, на ўсё жыццё захоўвае ўспаміны аб велізарнай сталіцы — гордасці працоўных усяго свету. Гэты горад натхняе ў творчай рабоце і вучонага, і мастака, і літаратара, надзяляе энергіяй і бадзёрасцю стаханаўца, калгасніка, вучыць партыйнага кіраўніка вялікай сталінскай мудрасці ў кіраванні краінай.

У дні, калі вораг стаяў на падступах да Масквы, наша родная Беларусь была часова акупавана нямецка-фашысцкімі захопнікамі. Лепшыя сыны і дачкі беларускага народа падняліся тады на свяшчэнную барацьбу з ворагам. Яны цвёрда верылі ў перамогу, бо адчувалі за сабою падтрымку Масквы і непакінутую кіруючую сілу таварыша Сталіна.

З думкай аб Сталіне, аб Маскве адважна змагаліся партызаны ў тылу ворага. З яго імем і я хадзіла на выкананне баявых заданняў.

Мы знаходзіліся па другі бок лініі фронту і з цікавасцю прагна лавілі кожную вестку з Масквы. Каля зямлянкі з радыёўстаноўкай заўсёды збіраліся партызаны. І калі з эфіра даносілася: «Увага! Гаворыць Масква!» — усе затойвалі дыханне, баючыся прапусціць хоць адно слова. Мы адчувалі, што ў гэту хвіліну і па той бок фронту натоўпы народа гэтак сама стаяць ля рэпрадуктараў і слухаюць Маскву.

Партызаны заўжды адчувалі маральную і матэрыяльную падтрымку Масквы. Шмат

зброі, боепрыпасаў, медыкаментаў і нават прадукты харчавання мы атрымлівалі з Масквы.

... Многа раз я бывала ў Маскве. Бачыла яе ў святочным убранні, багатай і велічнай, залітай агнямі. Давялося мне бачыць Маскву і ў дні цяжкіх выпрабаванняў Вялікай Айчыннай вайны. Тады яна выглядала суровай і мужнай, узброенай і насцярожанай.

Я прыляцела ў Маскву 12 кастрычніка 1943 года, у пахмурны асенні дзень. Але мне здавалася, што наша сталіца заліта сонечным святлом, што дрэвы пакрыты не вянуцым лісцем, а маладой зеленню. Я была на Вялікай зямлі!

Самым знамянальным, незабыўным днём у маім жыцці было 3 лістапада. У гэты дзень я была ў Крэмлі, і мне разам з групай партызан Міхаіл Іванавіч Калінін уручыў урадавыя ўзнагароды. Не магу выказаць у словах сваё хваляванне ў той момант, калі я была так блізка ад кіраўнікоў партыі і ўрада. Адчувала сябе, як у сне. Крэмль, сустрача з Міхаілам Іванавічам Калініным на ўсё жыццё застаюцца дарагім успамінам. З яшчэ большай любоўю пачала я глядзець на Маскву, на яе шырокія вуліцы і прасторныя плошчы, на высокія, стройныя будынкі, на адважных яе абаронцаў. У сваёй велічы ўсё было строга, адухоўленым адзіным магутным парывам, агульнай воляй да перамогі.

Масква — краса і гордасць народаў Савецкага Саюза! І любім яе мы, як родную маці, якая дапамагае нам расці, дужаць, тварыць.

На Мінскі аўтазавод прыбыла група маладых спецыялістаў-канструктараў, нядаўна скончэйшых Маскоўскі машына-будавнічы тэхнікум імя Дзяржынскага. На здымку: канструктары В. Г. Папова, О. Ф. Жарава, Н. М. Ратанкова і А. І. Тыкуль разбіраюць эскіз прэса.

Фота І. Шышко

У выхадны дзень у калгасе імя Чкалава Рэчыцкага раёна.

Фота М. Берава

УСЕНАРОДНАЕ СВЯТА

17 верасня спаўняецца 8 год, як заходне-беларускія землі былі вызвалены савецкай уладай з-пад прыгнёту польскіх паноў і па адзінадушнаму жаданню працоўных уз'яднаны ў адзіную савецкую дзяржаву.

Цяжкае мінулае працоўных заходніх абласцей Беларусі. Рэакцыйны польскі ўрад устанавіў для іх страшэнны палітычны, сацыяльны і нацыянальны ўціск. Польскія памешчыкі і капіталісты зрабілі жыццё беларускага народа цяжкім і беспасветным, звялі працоўныя масы да становішча бяспраўных рабоў. Велізарныя абшары пладавітых зямель належалі памешчыкам і асаднікам, а сяляне змушаны былі здабываць сабе хлеб з маленькіх кавалачкаў неўрадлівай глебы. Прычым 45 процантаў сялянства зусім пазбаўлена было зямлі і вымушана было наймацца ў батракі да кулака і пана.

Не лепш жылося і рабочаму ў горадзе. Польскі ўрад не толькі не клапаціўся аб развіцці прамысловасці ў Заходняй Беларусі, але нават і закрываў раней існаваўшыя прадпрыемствы. Расло беспрацоў'е.

Польскія паны знішчалі беларускую культуру, мову, звычаі народа. Беларускія школы закрываліся адна за другой і к 1939 году былі зусім ліквідаваны. Беларусам забаранялася вучыцца і гаварыць на роднай мове. Колькасць непісьменных дасягала 70 процантаў.

Але беларускі народ не пакарыўся ненавісным польскім панам і бязлітасна з імі змагаўся. Расла колькасць барацьбітоў-падпольшчыкаў. Працоўныя моцна верылі ў сваё вызваленне і з вялікай надзеяй глядзелі на Ўсход.

Калі ў 1939 годзе незадачлівыя польскія правіцелі, не ўстаяўшы пад націскам нямецкіх войск, здрадзілі сваёй дзяржаве і кінулі свой народ на волю лёсу, савецкі ўрад прышоў на дапамогу працоўным масам Заходняй Беларусі.

Воіны Савецкай Арміі па загаду савецкага ўрада назаўсёды вызвалілі беларускі народ ад панскага ўціску і паклалі канец раз'яднанню.

З першых дзён вызвалення пачаліся вялікія сацыяльныя пераўтварэнні ў былой Заходняй Беларусі. Буйныя прадпрыемствы былі перададзены ў рукі працоўных, памешчыцкае землеўладанне ліквідавана. Беззямельныя і малазямельныя сяляне атрымалі бясплатна звыш 430 тыс. гектараў ворнай зямлі, канчаткова вызваліўшыся ад памешчыцкай эксплуатацыі.

Шырока разгарнулася і культурнае будаўніцтва. За адзін год у заходніх абласцях Беларусі былі адкрыты 4 вышэйшыя навучальныя ўстановы, 8 педагагічных вучылішчаў, 7 тэатраў, філармонія, ансамблі песні і танца.

Гарады і вёскі заходніх абласцей за кароткі час непазнавальна змянілі сваё аблічча. Разняволены народ гораха ўзяўся за творчую працу, добра разумеючы, што працуе не на капіталістаў і памешчыкаў, а на сябе, на сваю родную савецкую дзяржаву.

22 чэрвеня 1941 года плённую працу савец-

кага народа парушылі гітлераўскія варвары.

На абарону сваіх правоў, свабоды і незалежнасці разам з усім савецкім народам узняліся працоўныя заходніх абласцей Беларусі. Яны ўзяліся за зброю і сталі грознымі месціўцамі. У адной толькі Баранавіцкай вобласці налічвалася 30 тысяч партызан. Народныя месціўцы Маладзечненскай вобласці знішчылі больш 70 тысяч гітлераўцаў, падарвалі каля тысячы воінскіх эшалонаў праціўніка. Польшы партызанскай вайны ахапіла ўсю Беларусь.

Пасля выгнання нямецкіх захопнікаў беларускі народ пры штодзённай дапамозе і клопатах большэвіцкай партыі, савецкага ўрада і асабіста таварыша Сталіна прыступіў да грандыёзнага будаўніцтва. Аднаўленчыя работы вядуцца ва ўсіх галінах народнай гаспадаркі і культуры.

Заходнія вобласці маюць значную ўдзельную вагу ў народнай гаспадарцы рэспублікі. Яны ўжо зараз даюць 27,7 процанта валавой прадукцыі прамысловасці. Пяцігадовы план прадугледжвае шырокае развіццё ў гэтых абласцях лёгкай, тэкстыльнай, харчовай, мяса-малочнай, рыбнай і мясцовай прамысловасці. Дзяржава ўкладае ў прамысловасць 512 мільёнаў рублёў.

Многа ўжо зроблена для аднаўлення савецкага парадку землекарыстання ў заходніх абласцях. Для 121.039 беззямельных і малазямельных сялянскіх гаспадарак выдзелена 297.040 гектараў зямлі, 33.204 бядняцкім і беззямельным гаспадаркам звернута 120.056 гектараў зямлі, атрыманай імі ў 1939—1941 гг. ад савецкай улады і адабранай нямецкімі акупантамі. Пасеўная плошча заходніх абласцей складае 44,7 процанта ўсёй пасеўнай плошчы рэспублікі.

Вялікая ўвага надаецца адбудове жыллёвай плошчы, школ, хат-чытальняў, больніц, кансультацый. Сотні тысяч дзяцей працоўных былой панскай Польшчы займаюцца ў школах на роднай мове. Перад моладдзю гасцінна расчыніліся дзверы ў тэхнікумы і вышэйшыя навучальныя ўстановы.

Працоўныя заходніх абласцей рэспублікі прымаюць актыўны ўдзел у выкананні грандыёзных планаў новай пасляваеннай пяцігодкі. Гістарычную дату ўз'яднання ў адзінай Савецкай дзяржаве беларускі народ адзначае новымі перамогамі. Калгасы, соўгасы і сялянскія гаспадаркі стрымалі слова, дадзенае правадыру. Яны поўнасю разлічыліся з дзяржавай па хлебапастаўках, выканалі свой доўг перад Радзімай. Рабочыя прадпрыемстваў павышаюць прадукцыйнасць працы, змагаюцца за датэрміновае выкананне планаў другога года новай сталінскай пяцігодкі.

Агульнымі намаганнямі ўсяго савецкага народа ўмацоўваецца наша краіна. Пад кіраўніцтвам большэвіцкай партыі, вялікага Сталіна савецкі народ ідзе да вяршынь чалавечага шчасця—да комунізма!

СЫН МАРФЫ КОЛЧУК

Сэрца мацеры! Як вымераць глыбіню тваіх пачуццяў, сілу тваёй любові! Ці бывае ў жыцці мацеры такая хвіліна, калі яна не думае аб сваім родным любімым дзіцяці?

Прайшло шмат год, як Фёдар—любімы сын Марфы Ігнацьеўны Колчук—пайшоў з дому на першую імперыялістычную вайну. Шмат вады ўплыло, а сэрца мацеры поўна пшчотных пачуццяў да сына і ў трапяткім хваляванні чакае яго.

У той вайне на ратным полі паклалі свае галовы многія бацькі і сыны. Яны больш не вярнуліся дадому.

Не прышоў і Фёдар. Але матчына сэрца нібы падказвала Марфе Ігнацьеўне, што Федзенька яе жывы. І аб чым толькі ні перадумала маці за гэты час! Ці не памылілася сэрца? І чым далей імчаўся час, тым менш надзей было ў старой Колчук. Ужо даўно яе ніхто не суцяшаў у вёсцы Падлессе-Камянецкае. Часам толькі іншы наогул скажа:

М. Гамолка

Мой родны край, лікуй!

Мой родны край, лікуй!
Да славы шлях вядзе.
Мой родны край, святкуй
Свайго ўз'еднання дзень.
Ад Нёмна да Дняпра
Без меж ляжыць прастор,
Над ім гарыць зара
Крэмля высокіх зор.
Ты вызвален навек,
Заходні родны брат.
Мінуў няволі здзек,—
Ты шчасцем стаў багат.
Цяпер твае палі
Не змерае пагляд.
І песні на зямлі
Звіняць на новы лад.
Цяпер — твае лясы,
І луг, і сенажаць.
Бяры касу — касі,
Выходзь на поле жаць.
Мой родны край, лікуй!
Да славы шлях вядзе.
Мой родны край, святкуй
Свайго ўз'еднання дзень!

— Ну што, Марфа, калі і вернецца твой Фёдар, адным батраком будзе болей у Падлессі-Камянецкім і толькі.

У той час у такіх вёсках, як Падлессе, толькі адзінкам жылося добра. Усе сяляне вымушаны былі батрачыць на кулакоў, або шукаць шчасця ў чужых далёкіх краях, дзе-небудзь ва Францыі ці ў Амерыцы. А якое там шчасце? Тая-ж рабская, паднявольная праца! І якую бядняцкую сям'ю ні вазьмі—у кожнай адзін лёс, адна бяда, адна дарога. З пакалення ў пакаленне жыхары Падлесса-Камянецкага батрачылі, жывучы ў жабрацкіх хатах, крытых згніўшаю саломай. Усе землі захапілі польскія паны—князі Радзівілы, Друцкія-Любецкія, Любамірскія, Астрапольскія.

Па той бок граніцы людзі даўным-даўно забыліся аб князях і памешчыках, калектывам апрацоўвалі свае землі, вучылі дзяцей у школах і універсітэтах, на роднай мове спявалі радасныя песні, праслаўляючы ў іх сваё шчаслівае жыццё.

А ў Падлессі-Камянецкім толькі і перамен было, што ненавіснага царскага соцкага змяніў ненавісны польскі войт. Забаранілі гаварыць на беларускай мове, нельга было і спяваць. Не было ніводнай беларускай школы, бо батрак і яго дзеці павінны працаваць на паноў. А батраку навошта грамата? Такі быў закон князёў Радзівіла, Друцкага-Любецкага і ўсіх польскіх паноў-магнатаў.

У тыя чорныя гады панскага ўладарніцтва Марфа зусім страціла надзею ўбачыць калі-небудзь сына. Дзе яе сокал ненаглядны? Хіба дапусціў-бы ён, каб старая маці батрачыла? З людскіх слоў яна ведала, што па другі бок граніцы і жыццё другое. І марыла старая аб тым, што магчыма і яе Фёдар жыве ў той цудоўнай краіне працы і радасці, што пасталеў ён, набыў адукацыю, стаў сапраўдным чалавекам. Прагна лавіла Марфа скупыя, але заўсёды светлыя звесткі, што даходзілі з Совецкага Саюза. Але польскія заправілы строга праследвалі тых, хто паглядаў на Усход, на Маскву, чакаючы адтуль вызвалення. Паны адгарадзілі граніцу жалезнай заслонай, каб слова праўды не магло прабрацца з Усходу.

Так хацелася панам! Але праўды навек не схаваш, ніякімі ланцугамі не скуеш.

* * *

17 верасня 1939 года збылася доўгачаканая мара мільёнаў працоўных Заходняй Беларусі. Совецкія воіны прынеслі свабоду і па другі бок Нёмана.

Светлай музыкай напоўнілася сэрца Марфы Колчук. Ніколі не згасаўшая вера ў прыход сына на гэты раз стала яшчэ мацней. Адноўчы лістаносец пераступіў парог яе хаты і ўручыў пісьмо. Марфа Ігнацьеўна доўга трымала ў руках канверт, не ведаючы, што тоіць ён — радасць ці гора?

Вестка аб тым, што Марфа Ігнацьеўна атрымала пісьмо, абляцела вёску ў момант.

— Ну, што-ж — адкрывай! — казалі людзі, што сабраліся ў Марфы.

Пісаў Фёдар Самуйлавіч Колчук. Ён нічога не ведаў аб сваёй мацеры, якую не бачыў ужо столькі год, і прасіў вяскоўцаў адказаць, ці жыва яна?

У першыя хвіліны Марфа ў замяшанні глядзела то на пісьмо, то на людзей — усё не магла ахапіць яго сэнсу. Фёдар пытае аб ёй. Значыць жыве яе сокал! І раптам з вачэй хлынулі слёзы радасці. Прыціснула Марфа пісьмо да грудзей, а потым пачала цалаваць напісаныя рукой яе Федзі лісточкі.

Адказвалі на пісьмо ўсёй вёскай. Прасілі Фёдара Самуйлавіча хутчэй наведаць родныя месцы. У другім пісьме сын паведаў аб сваёй вялікай радасці, калі даведаўся, што маці жывая. Пасылаў ёй нізкі паклон, вітаў сваіх землякоў і абяцаў хутка прыехаць. У тыя дні Марфа Ігнацьеўна расцвіла і нават памаладзела. Накінуўшы на плечы сваю лепшую хустку, выходзіла штодня за ваколіцу сустракаць сына.

Але грымнула зноў навалыніца вайны, зноў мяцеліцы нягод закружылі над Падлесем-Камянецкім. Здавалася, што цяпер ужо смерць не злітуецца над старою жанчынай, што не суджана ёй убачыць сына, што заплюшчыць вочы навек, не глянуўшы на свайго любімца.

Фашысты спалілі Падлесце. Марфа Ігнацьеўна засталася без жылля, але і гэтая бяда не зламала жанчыну. Старая пайшла ў партызанскую зону.

Совецкія воіны яшчэ раз, цяпер ужо назаўсёды, навек вызвалілі Падлесце-Камянецкае ад зллой фашысцкай няволі. Жыхары вярнуліся на родныя папалішчы і з дапамогай савецкай дзяржавы пачалі аднаўляць сваё жыццё.

* * *

У гэты дзень, як і заўсёды, Марфа завіхалася па гаспадарцы, а думкамі вітала далёка. Ледзь дачула старая, што нехта стукае ў дзверы. Выцерла рукі аб фартук і вышла ў сенцы.

— Заходзьце!

Дзверы адчыніліся, і ў хату ўвайшоў стройны ваенны з залатымі пагонамі.

Старая раптам убачыла ясны твар сына, такія-ж ласкавыя вочы, якімі калісьці глядзеў на яе ў апошні раз.

— Федзя, Федзенька! — ускрыкнула Марфа Ігнацьеўна.

Сын горача сціснуў у абдымках родную маці.

* * *

Вечарам у сельскім клубе адбылася радасная сустрэча сялян вёскі Падлесце-Камянецкае з знатным сваім земляком — генерал-маёрам Савецкай Арміі Фёдарам Самуйлавічам Колчук.

У клубе даўно ўжо няма свабоднага месца, а народ усё прыбывае. Генерал-маёр Колчук — за сталом прэзідыума. Калі ён пачаў гаварыць, у клубным зале да таго стала ціха, што, здавалася, людзі перасталі дыхаць.

Фёдар Самуйлавіч проста і ярка раскажаў аднасьлячанам пра сваё жыццё пасля ўходу з вёскі. Ён удзельнічаў у баях за Вялікі Кастрычнік, рана ўступіў у рады Савецкай Арміі і разам з ёю прайшоў баявы шлях.

Сход даўно скончыўся, а сяляне не разыходзіліся. Кожнаму хацелася падзяліцца сваімі ўражаннямі.

Стары Паўловіч гаварыў:

— Толькі пры савецкай уладзе можа быць такое. Пайшоў ад нас пастухом, а прыехаў генералам!

Брэсцкі раён

А. РОЖАНЕЦ
Е. САДОУСКІ

Маладзечненская вобласць 5 верасня выканала план хлебанарыхтовак. У гэты 800-годдзя Масквы калгаснікі і сяляне-аднаасобнікі накіравалі чырвоныя абозы па здачы збожжжа звыш плана. На здымку: на прэзіднім плане сялянка вёскі Дубатоўкі Данюшаўскага сельсавета Марыя Іванаўна Калбаснік.

Фота Л. Мазелева

Горы закопчанай цэглы. Груды скарожанага жалеза. І дзе-нідзе — рэбры скалечаных карпусоў. Вось і ўсё, што пакінулі нямецкія захопнікі на месцы Аршанскага ільнокамбіната.

У цяжкіх умовах прыходзілася аднаўляць камбінат, раскідань рэшткі карпусоў, расчышчаць пляцоўку, прыводзіць у парадак каробкі, што яшчэ захаваліся. Сотні людзей працавалі ў парта з кіркамi, ламамі, лапатамі. Не было ні жылля, ні транспартных сродкаў. Харчы і вадy насілі здалёк на плячах. Але ніхто не шукаў тут лёгкага жыцця. Працавалі самааддана, забывішыся на асабістыя невыгоды.

Прайшоў год. Узнімаўся з руін камбінат. Пачалі ўжо спяваць станкі і машыны. Іх прыслалі тэкстыльчыкі Кастрамы, Казані, Вязнікаў. Руку дружбы працягнулі рабочыя фабрык Масквы.

Працоўны гераізм рабочых і брацкая дапамога рускіх гарадоў зрабілі сваю добрую справу. Ужо ў канцы 1945 года Аршанскі ільнокамбінат выдаў першыя метры тканіны.

Мінула яшчэ гады паўтара. І ў страю дзеючых былі ўжо ўсе фабрыкі камбіната: часальная, прадзільная, ткацкая і бялізна-аддзелачная. Зноў, як і да вайны, яны даюць краіне сваю прадукцыю — каля 20 тысяч пагонных метраў тканіны ў суткі.

За кароткі час простыя савецкія людзі ўдыхнулі жыццё ў зруйнаваныя карпусы камбіната, наладзілі выпуск прадукцыі і стаханавскай працай адраджаюць былую славу аршанскіх ткачоў.

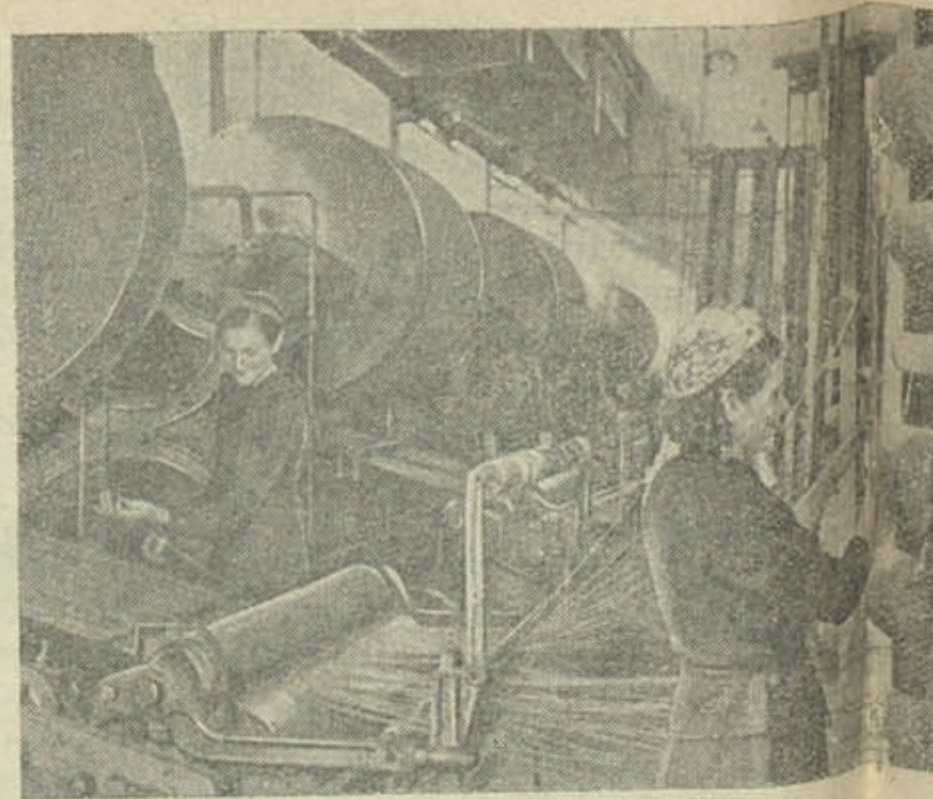
Аршанскі ільнокамбінат прадаўжае расці. Да нястомнага стуку ткацкіх станкоў прымешваецца візгат лямбэдак, шум растваральна-лака, лентачных транспарцёраў, пад'ёмных кранаў. Прыкметна выцягваюцца сцены вытворчых карпусоў, жылых будынкаў.

На будаўніча-аднаўленчыя і мантажныя работы толькі ў бягучым годзе будзе затрачана 6,5 мільёна рублёў. Да канца года будуць збудаваны ў эксплуатацыю некалькі складаў для сыравіны і гатовай прадукцыі, насосныя станцыі першага і другога пад'ёмаў, воданасорная вежа вышынёй у 42 метры, чатырохпавярховы жылы дом для рабочых камбіната. Будуць уведзены ў дзеянне пяць тысяч прадзільных верацён, 300 ткацкіх станкоў, 16 швейных і геклінг-машын.

К канцу будучага года Аршанскі ільнокамбінат дасягне сваёй поўнай даваеннай магутнасці. Ён будзе выпускаць 18 тон прадзівы і 60 тысяч пагонных метраў тканіны ў суткі.

Высокім працоўным напружаннем поўны будні Аршанскага ільнокамбіната. Калектывы рыхтуе дастойную сустрэчу 30-годдзю Вялікага Кастрычніка. Разгарэліся ярка агні соцыялістычнага спаборніцтва, у якое ўступілі ўсе брыгады, участкі і цэхі камбіната. Няўхільна расце выпуск звышпланавай прадукцыі.

Вось што раскажваюць аб сваёй рабоце лепшыя стаханавыкі камбіната, наватары вытворчасці:

М. Новікава

На чатырох станках

Лідзія ЧУПРЫНА

Я люблю сваю работу. Маці мая вельмі добра ўме-ла ткаць ільняныя палотны. У дзяцінстве, бывала, уступі-ла прасніцы і вачэй не зводжу са спрытных матэ-рыялаў. Надта падабалася мне самавітае гудзенне пра-сніцы, мерны перастук чаўнака ў ставах.

Як вырасла, пачала думаць над тым, якую выба-раць спецыяльнасць. Рашыла пайсці ткачыхай на кам-бінат. Тут я ўпэўнілася, што механічны ткацкі станок зусім не тое, што хатні. І авалодала ім толькі пасля таго, як скончыла школу ФЗВ пры камбінаце. Першы год працавала на двух станках. А калі добра іх вывучыла, то пераканалася, што не ўся мая энергія ідзе на карысную работу, што ёсць магчымасць працаваць на трох станках. Спачатку цяжка было. Не паспелі са-чыць за ўсімі чаўнакамі. Праз некаторы час прывы-чалася да трох станкоў. А неўзабаве перайшла на чатыры.

У цэх прыходжу звычайна за поўгадзіны да пачатку змены. Перад работай наспяваю старанна агледзець асновы, правярць чаўнакі, змазаць дэталі і каналы па якіх снуюць чаўнакі. Вось чаму мне ўдалося дасягнуць чоткай работы сваіх станкоў. Яны працуюць, як механізм гадзінніка. А гэта папярэджвае зрывы ў часе ра-біцы. Забяспечвае поўную загрузку дня. Сваю выконваю лёгка і даю 180—200 метраў замест нормы. Даўно перавалілася ў мяне выпадкі браку прадук-цыі. З дня ў дзень павышаю прадукцыйнасць працы.

Маё абавязальства — да 30-годдзя Вялікага Кас-трычніка закончыць паўтары гадавыя нормы і наву-чыцца ткацкаму рамяству пятую па ліку вучаніцу — Ніну Капенкаву.

Рацыяналізуем працу

Марыя НОВІКАВА

Не так даўно прызначылі мяне кіраўніком брыгады пры шліхтавальнай машыне. Гэта машына доўгі час не давала нам магчымасці павысіць прадукцыйнасць працы. І вось па якой прычыне. Ёсць у ёй так званая бёрда. Каб машына працавала бесперабойна, гэта бёрда трэба перасоўваць удоўж яе корпуса. Да апошняга часу ра-білася гэта ўручную: каму-небудзь з работніц прыходзі-лася назіраць за работаю бёрда і своечасова перасоўваць яго, адрываючыся ад сваіх асноўных абавязкаў. Ясна, што на гэта траціўся лішні час і лішнія сілы.

Тады я рашыла рацыяналізаваць гэты працэс, што-небудзь прыстасаваць так, каб унікнуць непрадукцый-най траты часу. І прыдумала рычажок вельмі няхітра-га ўстройства. Даволі цяпер, не зыходзячы з месца, па-варнуць рычажок, і бёрда аўтаматычна перамяшчаецца з аднаго боку машыны на другі. Зразумела, карысць ад таго немалая: працаваць стала прасцей, зручней, а га-лоўнае — прадукцыйней.

Дзяўчаты маёй брыгады: Ульяна Чарняўская, Раіса Тамашэвіч, Марыя Пахоменка і Ліза Калчанава — пра-цуюць дружна. Свае абавязкі ведаюць добра і не шка-дуюць сіл, каб выканаць зменнае заданне.

Яшчэ змой абавязаліся мы ўсёю брыгадай гадавы план свой выканаць на 120 процантаў да 7 лістапада. Але потым пераканаліся, што здольны і на большае. Да Кастрычніцкага свята дадзім паўтары гадавых нормы.

Л. Чупрына

Л. Мігдасёва

Дзве нормы

Лідзія МІГДАСЕВА

Часта пытаюць мяне: як гэта я спраўляюся з работай на 4 станках? Не памылюся, калі адкажу, што нічога цяжкага ў гэтым няма. Кожная работніца, калі захоча, бяспрэчна здолее абслужыць і тры, і чатыры станкі. Галоўнае — добра вывучыць кожны станок, набыць па-трэбны вопыт і, эканомячы час, строга разлічваць свой рух.

Акрамя таго, трэба любоўна даглядаць за станкамі, каб былі яны заўсёды чыстыя і добра змазаныя.

Яшчэ варты параіць ткачыхам, каб яны ўважліва вывучалі недахопы станка. Тады лёгка будзе выявіць, які пра-цэс можна рацыяналізаваць. Я, напрыклад, звярнула ўва-гу на тое, што залішне часу займае зарадка чаўнака, што можна гэта рабіць хутчэй.

Я задумалася над рацыяналізацыяй гэтага працэса. Не так даўно мне ўдалося прыладзіць да станка спецыяль-нае прыстасаванне, якое дазволіла ўдвая скараціць час на зарадку чаўнака.

Я эканомлю на гэтым шэсць секунд. За рабочы дзень набягаюць сотні такіх секунд. Глядзіш — і час эканомі-ца, і прадукцыйнасць працы ўгору ідзе. Я асабіста даю са змену 220 пагонных метраў тканіны. А гэта — каля двух норм.

Агульны выгляд ткацкага цэха

Фота С. Фрыд і М. Берава

СТУДЭНТКІ

Кукавала зязюля
У зялёным лесе.
Не згадала матуля,
Што выйдзе з Алесі.

Я. Купала

— Мама, мне цяжка! Я змарылася.
— Трымайся, дачушка. Хіба я не змарылася?
— Што за размовы? Працаваць! — раздаецца вокрык прыказчыка.

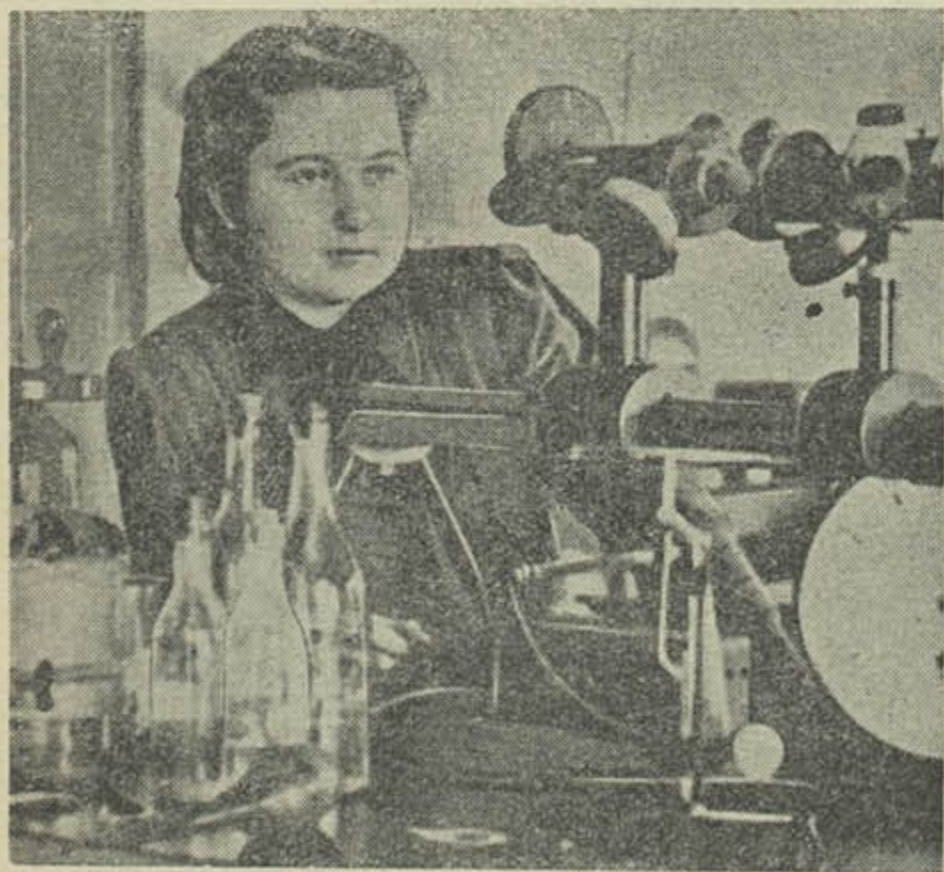
Гэта было даўно. Але і цяпер Лена памятае агідны вокрык стаўленіка памешчыка Дашкевіча.

Што калі-б тады, на панскім полі, хто-небудзь сказаў батрачцы Сініцынай, што яе дачка будзе ўрачом? Яна напэўна папрасіла-б не выдумваць небыліц і не смяяцца над ёю. Так, і яна і суседзі ведаюць, што Лена вельмі здольная дзяўчынка, што яна вельмі хоча вучыцца. Але хіба можа выйсці ў людзі дзяўчына-беларуска з беднай сям'і? Хіба не чакае Лену, калі яна вырасце, лёс мацеры?

На шчасце, Сініцына памылілася. Яе дачка — сялянская дзяўчына з вёскі Мікалаеўшчыны, Сталбцоўскага раёна, будзе ўрачом. Яна вучыцца цяпер на 3 курсе медыцынскага інстытута ў Мінску.

З якім хваляваннем пераступіла Лена ўпершыню парог інстытута! Ці не сон гэта? Не, не сон! Мара, неажыццявімая ў панскай Польшчы, стала рэчаіснасцю ў савецкай краіне.

— У вялікай вёсцы Мікалаеўшчына, — разказвае Елена Сініцына, — на радзіме народнага паэта Беларусі Якуба Коласа пры панскай Польшчы была адна толькі пачатковая школа на польскай мове. Гэту школу ненавідзелі дзеці беларусоў, якія жадалі вучыцца на сваёй роднай мове. З Мікалаеўшчыны ў гімназіях Сталбцоў і Вільні вучыліся толькі тры

Студэнтка 1-га курса хіміка-тэхналагічнага факультэта Мінскага палітэхнічнага інстытута Таццяна Жукоўская за вывучэннем фотаметра.

Фота І. Шышко

Студэнтка 3-га курса Мінскага медыцынскага інстытута Елена Сініцына на практычных занятках у клініцы.
Фота І. Шышко

чалавекі — тры шчасліўцы. Вучыліся, зарабляючы на жыццё і плату за навучанне прыватнымі ўрокамі і на сезоннай рабоце.

Прышла савецкая ўлада — і ў вёсцы пачала працаваць новазбудаваная поўная сярэдняя школа. Дзеці былых сялян-батракоў змаглі атрымаць сярэдняю асвету. Яны хочуць большага, і савецкая ўлада дае ім гэту магчымасць.

Леанід Белы і Коля Мароз з Мікалаеўшчыны ўжо вучацца ў Беларускам дзяржаўным універсітэце, Еўгенія Сінькевіч — у лесатэхнічным інстытуце, Валя Лойка і Тамара Дземідовіч — у медыцынскім тэхнікуме. Рыхтуюцца да паступлення ў вышэйшыя навучальныя ўстановы яшчэ многія юнакі і дзяўчаты гэтай-жа вёскі.

Елена Сініцына — ужо трэці год у медыцынскім інстытуце. Вучыцца на адны пяцёркі, выражаючы гэтым сваю падзяку Радзіме, якая прадаставіла ёй свяшчэннае права на адукацыю.

...Таццяна Жукоўская вымушана была да 1939 года вучыцца ў польскай школе, бо не было ў Клецку школы на беларускай мове. Толькі пасля ўз'яднання беларускага народа ў адзіную сям'ю яна пачала вучыцца па-сапраўднаму, на сваёй роднай мове.

У гэтым годзе Таня скончыла дзесяцігодку і паступіла ў палітэхнічны інстытут. Мара Таццяны — стаць хімікам.

Савецкая ўлада дае ёй магчымасць ажыццявіць гэту мару.

Іх сотні і тысячы — юнакоў і дзяўчат заходніх абласцей Беларусі, будучых урачоў, інжынераў, педагогаў. Вялікая, светлая дарога адкрыта перад імі ў роднай савецкай краіне.

М. ВЛАДЗІМІРАВА

НАШЫ ДЭЛЕГАТКІ

Ф. АСТАПЮК

У пачатку года жанчыны сяла Хоравы выбралі мяне старшынёй савета дэлегатаў сходу. Тады я толькі што вярнулася з Брэста, куды ездзіла на з'езд жанчын-дэлегатаў. Глыбока запалі мне ў душу гарачыя словы выступаўшых на з'ездзе. Яны гаварылі аб тым, што жанчына ў сяле—вялікая сіла, што павінна яна за справу ўзяцца, дзяржаўе нашай насустрэч пайсці.

З ахвотай пачала я работу сярод жанчын сяла Хоравы і ўсяго Хораўскага сельсавета, у якім налічваецца пяць вёсак.

Як і трэба, усім саветам абмеркавалі план і ўзяліся за справу. Зіма тады была ў разгары. Па ўсёй рэспубліцы ішлі лесанарыхтоўкі. Сяляне-ж нашага сельсавета не адольвалі заданняў. Вось мы, жанчыны, і рашылі ім дапамагчы. Гуртам чалавек у трыццаць пайшлі ў Ружанскую пушчу, дзе лес першасортны. Помню, тады мы гэтага лесу для Данбаса кубаметраў пяцьсот нарыхтавалі.

Далей—болей. Сталі мы ва ўсе справы сельсавета ўнікаць. Прышла вясна. Сяляне пачалі засявацца. Заходзіць да мяне аднойчы член савета дэлегатка Анна Стручыстая і гаворыць:

— Фядосся Афанасьеўна, вядома мне, што ў сяле нашым, ды і ў Калядзічах, і ў Вошчынічах, некаторым удовам-салдаткам зямлю сваю няма чым засеяць. Трэба ім як-небудзь дапамагчы.

Удваіх абмеркавалі, хто з дэлегатаў зоймецца зборам насення. Выдзеленыя дэлегаткі абышлі сялянскія двары і неўзабаве сабралі больш дванаццаці пудоў збожжа. Член савета Варвара Самайловіч склала спіс сялян, якім найбольш патрэбна насенне. У першую чаргу надзялілі Елену Чарнуху, муж якой загінуў у баях за Радзіму, як і муж яе сястры, якую немцы закатавалі ў концлагеры. Елена засталася адна са сваімі і сястрынымі дзецьмі. Атрымалі насенне і ўдовы Кацярына Уроніч, Надзея Новік.

І яшчэ шмат добрых спраў—

зрабілі нашы дэлегаткі. Калі прышла пара сеяць, выявілася, што сёй-той не справіцца ні з ворывам, ні з пасевам. Было ясна, што ўдовам трэба дапамагчы. Члены савета Еўдакія Самайловіч і Марыя Жук наведаль суседзяў Анатоля Міхалюковіча, Міхаіла Валюшка і іншых і прасілі іх пасадзейнічаць жанчынам. У выніку зямля ўдоў была ўзарана і засеяна раней, чым у іншых.

На сходзе дэлегаткі зацвердзілі план гутарак і дакладаў для аднасяльчан. Папрасілі настаўнікаў Савіцкага і Новік, урача Чураба, участкавага агранома, каб яны правялі ў хаце-чытальні гутаркі аб міжнародным становішчы, даклады на навуковыя і сельскагаспадарчыя тэмы. Тыя ахвотна згадзіліся. У хаце-чытальні на лекцыі збіралася столькі народу, што яблыку не было дзе ўпасці.

Настаўнікі нашай школы многа папрацавалі для ліквідацыі непісьменнасці і малапісьменнасці. Зараз і ў Хораве, і ў Калядзічах, і ў Вошчынічах не знойдзецца непісьменных, не лічачы людзей старых.

Хлеб сёлета ўрадзіўся на дзіва! Са жнівам справіліся хутка. Удовам-салдаткам, як і вясной, дапамаглі суседзі. Ні аднаго каласка не прапала дарэмна. Усё было сабрана і абмалочана.

Сяляне добра памяталі сваю першую заповедзь — не прайшло і некалькі дзён з пачатку абмалоту, як на ссыпны пункт пацягнуліся падводы. Першымі здалі збожжа дзяржаўе дэлегаткі Варвара Самайловіч з сяла Хоравы, Соф'я Мацюк з вёскі Вошчынічы, Ганна Макарэвіч з вёскі Калядзічы.

На дэлегаткім сходзе было абмеркавана, які ўдзел павінны прыняць дэлегаткі ў гаспадарча-палітычных мерапрыемствах сельсавета і, галоўнае, у своечасовым выкананні хлеба-нарыхтовак. Усе згадзіліся на тым, што трэба дэлегатаў прымацаваць да двароў, размеркаваўшы іх па групам: у пяць, сем і дзесяць двароў. Кожная дэлегатка цалкам і поўнасьцю павінна адказваць за хлебадачу сваёй групу двароў.

Дэлегаткі актыўна ўзяліся за агітацыйную работу. Варвара Самайловіч першай дабілася, што сяляне замацаванай за ёю сямідворкі задоўга да тэрміну разлічыліся з дзяржавай па хлебапастаўках. Следам за Самайловіч аб выкананні сялянамі іх першай заповедзі далажылі адказныя ўчасткі дэлегаткі Соф'я Мацюк і Ганна Макарэвіч.

Неўзабаве і ўсё сяло Хоравы разлічылася з дзяржавай па хлебапастаўках. Гэта быў радасны дзень для ўсіх хараўчан.

Совет дэлегатаў сходу сяла Хоравы. На здымку (злева направа): Еўдакія Самайловіч, Кацярына Уроніч, Варвара Самайловіч, Марыя Жук, Фядосія Астапюк, Анна Стручыстая.

Падзвіг

— Дуняша!—зычна гукнула з акна маладая дзяўчына. — Зайдзіце ў кантору: тут бас пытаюць.

— Бягу!—пачулася ў адказ з гуртка калгасніц, што працавалі ля вялікага свірна.

Хутка ў кантору калгаса ўвайшла жанчына год трыццаці, у белай хусцінцы, павязанай «шалашыкам».

— Пазнаёмцеся, — звяртаючыся да мяне, сказаў старшыня калгаса. — Наша звеннявая Еўдакія Кухарава, пераможца ў калгасным спаборніцтве за высокі ўраджай.

— Ну, і скажаце-ж вы такое, таварыш Яшчын! — сарамліва зазначыла звеннявая.

— А як-жа? Хто ў нашым калгасе, ды і ва ўсім раёне, большыя пуды здабыў? Ты! Вось я і кажу, хто ты ёсць.

Еўдакія працягнула моцную загарэлую руку, але, заўважыўшы на ёй пыл, выцерла аб край фартука.

— Вы ўжо прабачце, памыцца не паспела. Малацьбу заканчваем. Засталося зусім нямнога.

Голас звеннявой гучэў вялікай задаволенасцю. Адчувалася, што чалавек многа і добра папрацаваў.

— Сёння абмалацілі авёс, — працягвала яна.

— І які ўраджай?

— 120 пудоў з гектара.

— На балоце?

— Не, на мінералцы.

— Ну, і аўсішча вырас! — заўважыў старшыня. — Хочаце глянуць? Я пакінуў сноп на памяць.

У вусіках велізарнага аўсянага снопа зусім схавалася твар старшыні.

— Увесь народ не надзівецца. Я таксама колькі на зямлі

ні працую, а такіх аўсоў не бачыў.

І жыта, і авёс, і пшаніца, і ячмень далі добрыя ўраджаі, дзякуючы ўпартай працы ўсіх членаў звяна...

Калі Кухарава прышла першы раз на адведзены ёй участак для пасеву азімых, яна

Е. Кухарава

ўгледзела буйныя купіны, нібы чорныя тумбы, ды густы хмызняк, які зліваўся з лесам.

— Ну, падружкі, — сказала Дуняша членам свайго звяна, — паспрабуем справіцца з гэтым балотам, здабыць з яго высокі ўраджай.

Загуў трактар, разрываючы спрадвечную аблогу незвычайным балотным плугам. За ім ішла звеннявая, за ёю Кацярына, Ольга і Наталля Брэль, Еўгенія Рабёнак, Надзя Канаплянік, Ганна Закружная. Яны ачышчалі балотны ўчастак, разрываючы і складаючы ў вялізныя кучы доўгія карэнні кустарніка. Шмат дзён упартай працы пайшло на тое, каб рас-

чысціць 14 гектараў балотнай зямлі.

Участак здаваўся чорным возерам, якое пасля моцнай навальніцы застыла ў хаосе хваль. «Балотныя хвалі» узрылілі дыскавай бараной і дадалі мінеральных угнаенняў: па 5 цэнтнераў калчаданнага агарку і па 4 калійнай солі на гектар.

Зноў загуў трактар, і зноў дыскавая барана рыхліла балотную глебу. За бараной ішлі сейбіты. Яны рассявалі на кожны гектар па 90 кілограмаў пратручанага жыта. Потым поле пракаталі металічнымі каткамі.

Хутка паказаліся першыя ўсходы азімых.

Зімою звяно ачышчала насенне для яравога пасеву, рыхтавала мінеральныя ўгнаенні. Доўгімі вечарамі калгасніцы старанна вывучалі аграцэхніку, чыталі артыкулы пра вопыт высокаўраджайных звенняў, у гарацых гутарках разбіралі задачы надыходзячай вясны, якія паставіла перад калгаснікамі большэвіцкая партыя ў рашэннях лютаўскага Пленума ЦК ВКП(б).

Звяно Еўдакіі Кухаравай першым падпісала пісьмо вялікаму Сталіну і дало клятву вырасіць высокі ўраджай.

Павольна таялі снягі. Звяно з нецярплівасцю чакала таго дня, калі скіне зямля сваю белую коўдру і закрасуе зялёным дываном. Прышла пара, калі азіміну трэба было добра падкарміць. На кожны гектар унеслі па 5 цэнтнераў суперфасфату.

— Гэта для таго, каб жыта набрала сілы, каб высокае сцябло не клалася на зямлю, — тлумачыў звяну старшыня.

Гарачай вясенняй парою за-

сеяла звычайна 3 гектары пшаніцы, 4 ячменю, 5 аўса, на 6 гектарах пасадзіла бульбу. Усход і захад сонца сустракалі «кухарскія» у полі. Адсеяліся лепш і раней астатніх.

Пачалася праполка. Пустазелле выбралі падчыстую і спалілі. Яравыя прапалолі і падкармілі разы тры. Асабліва шмат папрацавалі на бульбе і кок-сагызе.

Яшчэ гарачэй была ўборка. Дні і ночы праводзілі ў полі. «І калі толькі спяць кухарскія?»—дзівіліся калгаснікі.

20 жніўня аўтарытэтная камісія калгаса падпісала акт абмалоту азімых. Быстракрылаю птушкай абляцела раён і Палескую вобласць вестка аб тым, што звяно Еўдакіі Кухаравай з 8,5 гектара намалаціла

па 190 пудоў на гектар! Вось ён працоўны подзвіг радавой калгасніцы, дастойны пахвалы савецкага народа!

— Сапраўды, радасна за тых, хто душу ўкладае ў арцельныя справы, — гаворыць старшыня. — Барацьбу за ўраджай пачала ў нас вопытная звенная камсамолка Марыя Сопат. Яе падтрымалі Вара Белая, Вера Краўчанка, Еўдакія Кухарава. 23 звяны змагаліся ў гарачым спаборніцтве за высокі ўраджай. Кожнаму хацелася як найлепш і найхутчэй выканаць слова, данае таварышу Сталіну.

* * *

Калгас імя Сталіна першым у Васілевіцкім раёне поўнасьцю разлічыўся з дзяржавай па хлебапастаўках. На нарыхтоўчы

пункт ён вывез больш 7.000 пудоў збожжа, з якіх болей 2.000 звыш плана.

Пры размеркаванні даходаў многія сем'і калгаснікаў атрымалі па 40, па 50, па 60 пудоў збожжа, па 10—15 пудоў круп на працадні, заробленыя толькі на працягу 7-мі месяцаў.

3-га верасня працаўнікі сельскай гаспадаркі Палесся звярнуліся з пісьмом да вялікага Сталіна. Яны расказалі пра поспехі, якіх дабілася вобласць, і далі абавязацельства ўсе сельскагаспадарчыя работы гэтага года завяршыць да 30-й гадавіны Вялікага Кастрычніка. У ліку перадавых калгасаў, брыгад і звенняў хлебаробы Палесся назвалі першай імя Еўдакіі Арцёмаўны Кухаравай.

К. АГАПІТАУ

Савецкі ўрад, партыя большавікоў удзяляюць велізарную ўвагу справе народнай асветы. За гады савецкай улады ў рэспубліцы адкрыты тысячы пачатковых, няпоўных сярэдніх і сярэдніх школ. Нямецка-фашысцкія акупанты за час свайго гаспадарання на Беларусі знішчылі ўсе навучальныя ўстановы, пазбавілі дзяцей магчымасці вучыцца.

З першых-жа дзён вызвалення нашай рэспублікі ад фашысцкіх акупантаў пачалося аднаўленне разбуранай ворагам гаспадаркі. Нароўні з прамысловымі прадпрыемствамі аднавіліся і навучальныя ўстановы.

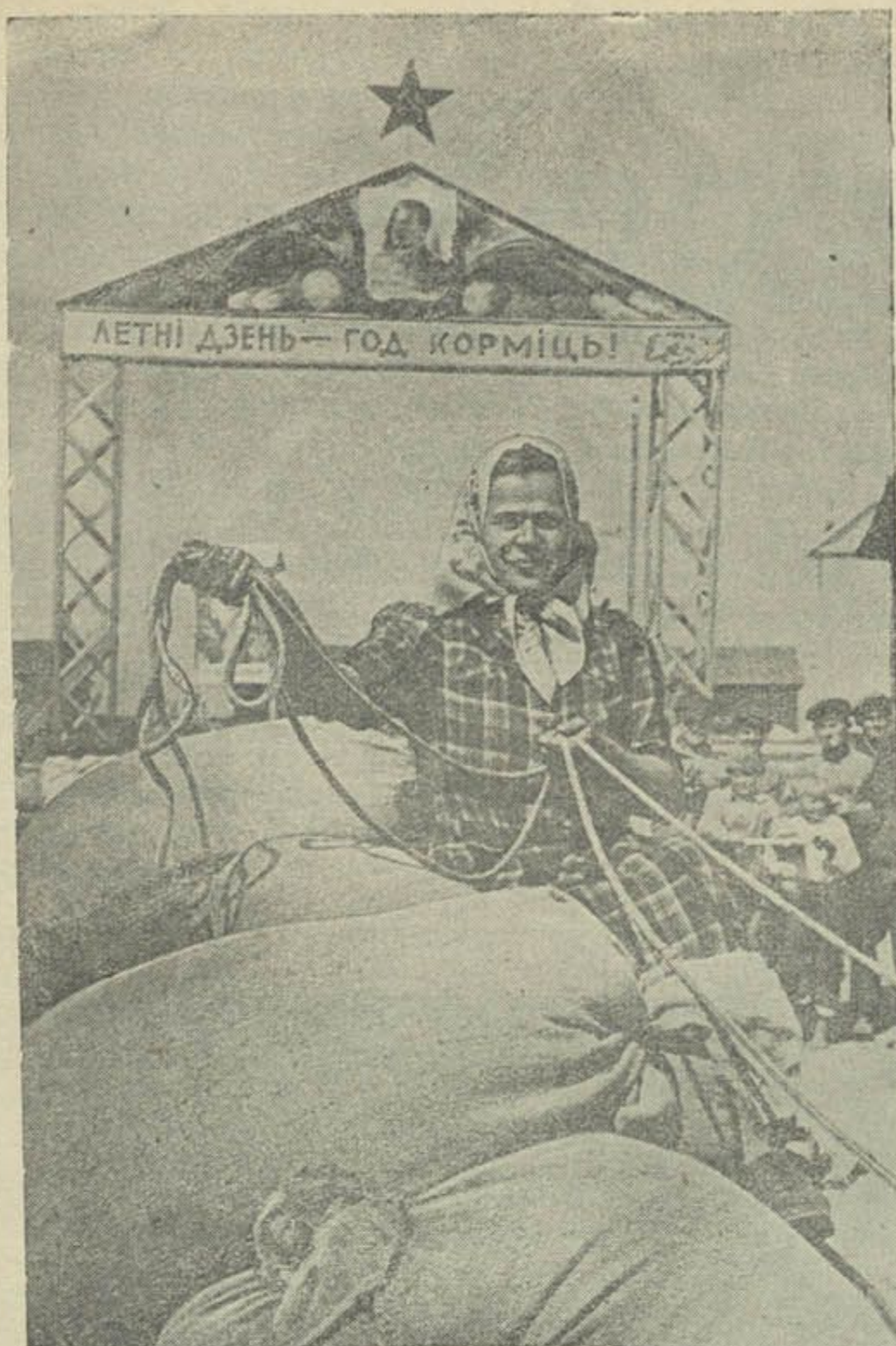
1-га верасня пачаўся новы навучальны год у школах рэспублікі. Цудоўныя падарункі атрымала дзетвара: многія школы нанова адноўлены, добра абсталяваны, класныя ўпрыгожаны. Колькасць школ па рэспубліцы дасягае 11.700. Значна павялічылася і колькасць вучняў. У гэтым годзе ўпершыню селі за школьную парту каля ста тысяч дзяцей, а ўсяго будзе вучыцца больш паўтара мільёна чалавек.

На здымку: першакласніцы Оля Семіненка і Галя Шыманская (Мінск)

Фота Ф. Фёдарова

СВЯТА КАЛГАСНАГА ЎРАДЖАЮ

Калгасніца О. А. Касьяновіч атрымала 53 пуды жыта авансам у лік заробленых працадзён.

Аляксандру Ефімавічу Мухіну — старшыні калгаса «Маяк соцызлізма» — падалі на падніс ведамасць на выдачу калгаснікам хлебнага авансу.

— Ого, Касьяновіч 53 пуды прычытаецца! Заўтра-ж накіруй ёй хлеб. У першую чаргу, — загадаў старшыня кладаўшчыку.

Раніцай, калі звенявая гародняй брыгады Касьяновіч збіралася на работу, да яе зайшоў кладаўшчык:

— Зайдзі Ольга Антонаўна, сёння ў свіран ды мяшкоў захапі пабольш: хлеб атрымаеш.

Больш тысячы працадзён выпрацавала сёлета сям'я Ольгі Антонаўны Касьяновіч. Яна, сын і дачка ўкладалі ўсе свае сілы ў калгасную вытворчасць. І залатая восень стакроць акупіла іх працу. Калгас засыпаў поўныя засекамі залацістага жыта і пшаніцы. Садовыя дрэвы гнуцца пад цяжарам яблык. Гароды красуюць чырванню памідораў.

Тры кілаграмы збожжа, 8 кілаграмаў гародніны і бульбы, 7 рублёў грашымі — цана калгаснага працання.

Сёлета, упершыню пасля вайны, калгаснікі ўрачыста адсвяткавалі трады-

цыйнае свята ўраджаю. У прыгожа ўбраным клубе, за сталамі, поўнымі багатых дароў калгаснай зямлі, сабралася дружная калгасная сям'я. На ганаровым месцы — Ольга Антонаўна Касьяновіч і стары калгасны савад Аляксей Міхайлавіч Дакука. А побач з вясёлаю песняй звiніць маладая калгасная гвардыя — юнакі і дзяўчаты з кемсамольска-маладзёжнага зв'язна Прахаровіча. Гэта яны з 10 гектараў жыта намаляцілі 1080 пудоў, а з 11 гектараў ячменю 1500 пудоў зерня. Сёння калгаснікам ёсць аб чым пагаварыць, ёсць што ўспомніць. Яны з гонарам стрымалі данае правадыру слова: вырашцілі на ўсёй плошчы 100-пудовыя ўраджаі жыта і пшаніцы, першымі ў раёне разлічыліся з дзяржавай па хлебанастаўках, занесены на рэспубліканскую дошку гонару і ўзнагароджаны Пераходным Чырвоным сцягам Савета Міністраў БССР і ЦК КП(б)Б.

... Да позняй ночы ярка свяціліся вокны клуба. Калгасная вёска ўрачыста адзначыла сваю перамогу ў барацьбе за высокі ўраджай, за заможнасць, за шчаслівае і радаснае жыццё.

Барысаўскі раён

В. АНДРОСІК

Багаты ўраджай фруктаў сабраў калгас. На здымку: калгасніца Людміла Дакука за зборам яблык.

Фота В. Лупейкі

ШТО ДАЛА СОВЕЦКАЯ ЎЛАДА ЖАНЧЫНЕ

А. КОРЗУН

Працоўныя Совецкага Саюза жывуць зараз адною думкай: дастойна сустрэць вялікае свята — 30 гадавіну Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. Рабочыя аддаюць усе свае сілы, усю энергію, каб да гэтага знамянальнага дня выканаць вытворчыя планы другога года пасляваеннай сталінскай пяцігодкі. Совецкае сялянства сустракае свята датэрміновым выкананнем абавязацельстваў па пастаўках дзяржаве хлеба. Совецкая інтэлігенцыя сустракае гэты дзень новымі дасягненнямі ў развіцці тэхнікі, навукі, культуры, мастацтва.

З асаблівай радасцю сустракаюць 30-годдзе Вялікага Кастрычніка савецкія жанчыны.

Вялікая Кастрычніцкая сацыялістычная рэвалюцыя пазаўсёды вызваліла працоўных жанчын Расіі ад спрадвечнага рабства.

Адным з першых дэкрэтаў савецкай улады быў дэкрэт аб роўнапраўі жанчын. Жанчына атрымала не толькі палітычныя правы, але і магчымасць уздзейнічаць ва ўсіх відах грамадска-палітычнай працы, развіваць поўнацэннае сваё здольнасці.

В. І. Ленін гаварыў: «Большэвіцкая савецкая рэвалюцыя падразае карэнні прыгнёчання і няроўнасці жанчын так глыбока, як не адважвалася падразаць іх ні адна партыя і ні адна рэвалюцыя ў свеце. Ад няроўнасці жанчыны з мужчынам па закону ў нас у Савецкай Расіі не засталася і следу» (т. XXVI, стар. 193).

З першых дзён Кастрычніцкай рэвалюцыі большэвіцкая партыя, яе правадыры—Ленін і Сталін, савецкі ўрад праводзілі вялікую работу па ўздыму новых і новых пластоў жаночых мас і ўцягненню іх у справу сацыялістычнага будаўніцтва, у справу кіравання дзяржавай.

Рост сацыялістычнай прамысловасці садзейнічаў уцягненню вялікай колькасці жанчын у вытворчасць, дзе яны набывалі кваліфікацыю.

У царскай Расіі жанчыны працавалі падзённічымі, выконвалі самую цяжкую работу. З 2.300 тысяч працуючых жанчын 1.300 тысяч былі хатнімі служанкамі.

За адну і тую-ж работу на вытворчасці жанчыны атрымлівалі аплату значна ніжэйшую, чым мужчыны.

Савецкія законы не толькі зраўнялі аплату працы, але і далі жанчынам магчымасць набыць любую кваліфікацыю. У нашай краіне жанчыны вараць сталь, водзяць паязды, параходы, самалёты, кіруюць фабрыкамі, заводамі, соўгасамі і калгасамі, рухаюць уператнавуку і тэхніку.

Толькі ў Савецкім Саюзе, дзе праца з'яўляецца справай чэсці, справай славы, справай доблесці і геройства, жанчыны змаглі атрымаць высокае званне Героя Сацыялістычнай Працы, як старэйшая стрэлачніца Калінінскай чыгункі Аляксандрава Антаніна Нікалаеўна, як дзяжурная па станцыі Кіраўскай чыгункі Жаркова Анна Пятроўна, як машыніст Беларускай чыгункі Чухнюк Елена Міронаўна.

У гэтым годзе перадавікам-работніцам: Марыі

Волкавай, Анне Кашаевай, Кацярыне Шыбаевай і Анне Печкінай — прысуджана высокае званне лаўрэатаў Сталінскай прэміі.

Ва ўсіх капіталістычных краінах жанчыны і зараз знаходзяцца ў значна горшых умовах, чым мужчыны. У Амерыцы зароботная плата жанчын ледзь дасягае 60 процантаў мужчынскай, у Англіі на дзяржаўных прадпрыемствах — 65 процантаў, а ў радзе галін прамысловасці, як металапрацоўчая, машынабудаўнічая, суднабудаўнічая — 53 процанты.

У старой Расіі жыццё сялянкі і батрачкі было цёмным, беспрасветным.

Ключи от счастья женского,
От нашей вольной волюшки
Затеряны, брошены
У бога самого,—

пісаў паэт-дэмакрат Н. А. Некрасаў.

Савецкая ўлада знайшла ключы да жаночага шчасця. Гэтымі ключамі з'явілася калектывізацыя сельскай гаспадаркі.

Таварыш Сталін з асаблівай сілай падкрэсліў значэнне калгаснай гаспадаркі для жанчыны:

«Працаднімі калгас вызваліў жанчыну і зрабіў яе самастойнай. Яна цяпер працуе не на бацьку, пакуль яна дзяўчына, не на мужа, калі яна замужам, а перш за ўсё на сябе працуе. Вось гэта і значыць калгасны лад, які робіць жанчыну працоўную роўнай мужчыне працоўнаму».

Калгасны рух вылучыў сотні тысяч жанчын—выдатных арганізатараў і кіраўнікоў сацыялістычнай сельскай гаспадаркі. У СССР 250 тысяч жанчын з'яўляюцца кіраўніцамі трактарных брыгад, 350 тысяч — калгаснымі брыгадзірамі, 15 тысяч — старшынёй калгасаў.

У калгасах нашай рэспублікі 5.240 жанчын працуюць брыгадзірамі палёвадчых брыгад, 4 тысячы — загадчыкамі жывёлагадоўчых ферм, 456—старшынёй калгасаў. Многа жанчын працуе ў якасці аграномаў, зоатэхнікаў і іншых спецыялістаў сельскай гаспадаркі.

У ліку 49 перадавікоў сельскай гаспадаркі, якім прысвоена званне Героя Сацыялістычнай Працы за атрыманне высокіх ураджаяў — 22 жанчыны.

Асаблівае значэнне для жанчын мае запісанае ў Сталінскай Канстытуцыі права на асвету.

У царскай Расіі сярод жанчын было толькі 12 процантаў пісьменных, галоўным чынам з прывілеяваных саслоўяў.

Работніцы і сялянкі ў пераважнай большасці былі непісьменныя.

Савецкая ўлада перад жанчынай шырока раскрыла дзверы сярэдніх і вышэйшых навучальных устаноў. Штогод расце колькасць жанчын з вышэйшай адукацыяй. Ужо зараз сярод спецыялістаў Савецкага Саюза, якія маюць вышэйшую адукацыю, 42 процанты жанчын.

Ва ўсіх галінах інтэлігентнай працы ў СССР удзельнічаюць жанчыны, якія вышлі з працоўных класаў.

У дзярэвалюцыйнай Расіі толькі 4 процанты жанчын

працавалі ў органах аховы здароўя і народнай асветы. У Савецкім Саюзе 100 тысяч жанчын урачоў, 1.300 тысяч працуе ў органах народнай асветы, з іх 766 тысяч настаўніц. У Савецкай Беларусі сярод работнікаў аховы здароўя—77 процантаў жанчын, каля 50 тысяч жанчын працуе ў органах народнай асветы.

У 1897 годзе ў Пецярбургу было 848 інжынераў, з іх толькі 3 жанчыны. У 1939 годзе толькі ў Ленінградзе працавала 76.532 інжынеры і тэхнікі, з іх 26.726 жанчын, а ўсяго ў СССР інжынераў і тэхнікаў жанчын — 250 тысяч.

Нязмерна вырасла роля жанчыны ў развіцці савецкай навукі.

Да рэвалюцыі выдатны рускі матэматык, прафесар Стакгольмскага ўніверсітэта Соф'я Кавалеўская хацела вярнуцца ў Расію, каб займацца тут педагогічнай і навуковай работай. Але на просьбу сваю яна атрымала ад князя Канстанціна Канстанцінавіча такі адказ: «Паколькі допуск на кафедры ў нашых універсітэтах для жанчын закрыты, якімі-б ні былі іх здольнасці, то для пані Кавалеўскай у нашай бацькаўшчыне няма месца».

У Савецкім Саюзе толькі за апошнія пяць год 125 жанчын зацверджаны ў ступені доктара навукі, 80 прысвоена званне прафесара і звыш 700 маюць званне дацэнта.

У навукова-даследчых інстытутах працуе 35 тысяч жанчын навуковых работнікаў. Усёй краіне вядомы імёны такіх выдатных савецкіх жанчын вучоных, як акадэміка, заслужанага дзеяча навук, лаўрэата Сталінскай прэміі Ліны Штэрн, якая ўзначальвае Навукова-даследчы інстытут фізіялогіі, яру якой належыць больш 250 навуковых работ; як члена-карэспандэнта Акадэміі навук СССР і правадзейнага члена Акадэміі навук БССР А. Панкратавай, па падручніках якой навучаюцца мільёны савецкіх дзяцей; як прафесара Маскоўскага ўніверсітэта, доктара гістарычных навук Печкінай; як правадзейнага члена Акадэміі медыцынскіх навук Ольгі Падвысоцкай і цэлага раду іншых.

У нашай рэспубліцы тысячы жанчын атрымалі вышэйшую адукацыю і многія сталі навуковымі работніцамі. Да прафесарска-выкладчыцкага складу БССР належыць 250 жанчын, сярод іх — дактары медыцынскіх навук Дазорцава і Бірыч, кандыдат біялагічных навук дацэнт Белдзяржуніверсітэта Акімава, кандыдаты гістарычных навук Каменская і Воранава, філалагічных—Фіглоўская і рад іншых.

Звыш 200 жанчын Савецкага Саюза — лаўрэаты Сталінскай прэміі. Гэта работнікі тэхнікі, навукі, культуры, мастацтва, работніцы, калгасніцы.

Артыкул 137 Сталінскай Канстытуцыі гаворыць: «Жанчыны карыстаюцца правам выбіраць і быць выбранымі нароўні з мужчынамі». Гэта права шырока скарыстана нашымі жанчынамі.

Сярод дэлегатаў першага з'езда Саветаў было толькі 5 жанчын, на VI з'ездзе Саветаў было 96 жанчын-дэлегатак. Сярод дэпутатаў Вярхоўнага Савета СССР другога склікання было 277 жанчын, з якіх 14 — ад нашай Беларускай Савецкай Соцыялістычнай Рэспублікі.

1.700 жанчын выбраны дэпутатамі Вярхоўных Саветаў саюзных і аўтаномных рэспублік. Сярод дэпутатаў Вярхоўнага Савета БССР другога склікання 98 жанчын з агульнай колькасці 371 дэпутата. Гэта—работніцы, калгасніцы, сялянкі заходніх абласцей БССР, урачы, настаўнікі, аграномы, савецкія, партыйныя работнікі.

У мясцовых саветах па ўсяму Савецкаму Саюзу працуе 456 тысяч жанчын, а па БССР—15 тысяч.

Паказчыкам велізарнага палітычнага і культурнага росту савецкай жанчыны з'яўляецца і тое, што звыш мільёна жанчын знаходзіцца ў радах большэвіцкай партыі.

Большэвіцкая партыя і савецкая дзяржава выхавалі з жанчын не толькі перадавікоў прамысловасці і сельскай гаспадаркі, не толькі работнікаў культуры і навукі, а і бяспрашных воінаў, якія ў цяжкую для Радзімы хвіліну аддавалі ўсё для фронту, для перамогі. Сотні тысяч жанчын са зброяй у руках баранілі Радзіму на фронце і ў партызанскіх атрадах. У адной толькі Беларусі было звыш 50 тысяч жанчын-партызанак.

У тылу нашы жанчыны кавалі зброю, шылі вопратку, працавалі на калгасных палях, забяспечвалі фронт усім неабходным і ў той-жа час вырошчвалі новае пакаленне савецкіх патрыётаў.

Вялікая Айчынная вайна паказала, што ў жанчыне, выхаванай партыяй Леніна — Сталіна і савецкай дзяржавай, увасоблены самаадданасць працаўніцы і мацеры, а ў патрэбны час — і гнеўная мужнасць воіна.

Таварыш Сталін высока ацаніў заслугі жанчын, якія працавалі ў тылу ў перыяд Вялікай Айчынай вайны. Высока ацаніў савецкі ўрад і ратныя падзвігі жанчын. Звыш 20 тысяч жанчын-воінаў узнагароджана ордэнамі і медалямі, 62 жанчыны маюць званне Герояў Савецкага Саюза.

Выключныя клопаты праяўляе савецкая дзяржава, большэвіцкая партыя і асабіста таварыш Сталін аб жанчыне-мацеры.

У нашай краіне праца жанчыны па выхаванню дзяцей мае велізарнае грамадскае значэнне, яна акружана арэалам доблесці. Дзіцячыя яслі, дзіцячыя сады, дзіцячыя пляцоўкі, жаночыя і дзіцячыя кансультацыі—усё дае савецкі ўрад нашай жанчыне, каб яна магла выхоўваць здорае пакаленне і займацца грамадска-карыснай працай.

У 1913 годзе ў Расіі было 19 яслей і 25 дзіцячых садоў, ды і тыя ўтрымліваліся на сродкі дабрачыннасці.

У Савецкім Саюзе яслі і сады створаны для многіх мільёнаў дзяцей.

У Савецкай Беларусі ўжо зараз 20.430 дзяцей наведваюць дзіцячыя сады і 9.160 дзіцячыя яслі.

Савецкі ўрад аказвае велізарную матэрыяльную дапамогу многадзетным і адзінокім мацерам. 3 дня выдання Указа Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР ад 8 ліпеня 1944 года толькі ў БССР выплачана многадзетным і адзінокім мацерам 398.820.200 рублёў дзяржаўнай дапамогі.

Для многадзетных мацяроў савецкая дзяржава ўстанавіла пачэснае званне «Маці-геранія», ордэн «Мацярынская слава» і «Медаль мацярынства». Гэтых узнагарод удастоіліся сотні тысяч савецкіх жанчын.

17.957 многадзетных мацяроў Савецкай Беларусі ўзнагароджаны ордэнамі «Мацярынская слава», 46.383 маюць «Медаль мацярынства», 749 прысвоена званне «Маці-геранія».

Савецкія жанчыны бясконца ўдзячны большэвіцкай партыі, правадыру народаў таварышу Сталіну і савецкаму ўраду за іх штодзённыя клопаты, за велізарнае шчасце, якое прынесла жанчыне савецкая ўлада.

Сведка

Мікола ЛУПСЯКОУ

АПАВЯДАННЕ

Мал. П. Астроўскага

I

За плячыма Варка несла невялікі клунак. У клунку была бялізна, чыгунок і дзве лыжкі. Калі траплялася пад нагамі яміна і знячэўку Варка аступалася, — пусты чыгунок, стукаючыся аб бутэльку, бразджэў за спіною.

Ішла Варка лесам — сухія ігліцы і лісце шуршалі пад босымі нагамі. Услед за ёю ішоў хлопчык са збытанымі валасамі на галаве, вельмі падобнымі на пакулё, змочанае дзёгцем. Такія валасы нялёгка прамыць і расчасаць: клейкая балотная грязь засохла, перафарбавала іх.

Хлопчык быў Варчын сын.

Яны ішлі насустрач сваім. Месяц жылі ў лесе, хаваўся ад немцаў. Лес быў невялікі. Кожны дзень ля яго праяжджалі немцы. Часам людзі чулі іхнія галасы. Але выратоўвала ўсіх балота. Тут рос сітнік і густы аер: было дзе схаватца.

Палічвалася іх больш за сотню — дзядоў, жанчын, дзяцей. Жылі вельмі асцярожна, памятаючы, што кожную хвіліну іх могуць пачуць, выявіць. Гаварылі толькі шэптам, і калі часам якая-небудзь маладуха забыўшыся ўзняла голас, яе хутка сунімали. Хадзілі, уважліва пазіраючы сабе пад ногі, каб, барані божа, не ступіць на сухую ламачыну. Месяц такога жыцця зрабіў усіх маўклівымі. Усе былі галодныя і змучаныя.

Сёння нехта прынёс вестку, што ў ваколіцы няма ніводнага немца. Спачатку ніхто не паверыў. Але было падобна на гэта, бо гарматы грывелі недзе зусім блізка.

Тады вышаў з гурту стары Даніла і ступіў на вялікую сухую ламачыну. Ламачына моцна трэснула пад яго босай нагою. На старога зашыкалі, замахалі рукамі:

— Цішэй! Пачуюць...

— А ну вас да ліха! — крыкнуў Даніла ўпершыню за ўвесь гэты месяц так голасна, што ўсе ўздрыгнуліся. — Скончылася! Цяпер як хачу так і хаджу! — і дзед ступіў на ламачыну яшчэ раз.

І тады ўсе адчулі гэтае «скончылася». Усе зразумелі, што можна прайсціся, як табе захочацца, размаўляць, як уздумаецца, спяваць, нават крычаць, калі толькі ёсць у цябе такое жаданне. І ў момант лес напоўніўся гулам і шумам.

Балота хутка запуставала. Людзі рушылі праз гущары сустракаць сваіх. І кожны пераганяў свайго суседа. Варка крыху адстала: Петрык зусім аслабеў, ішоў марудна.

Цяпер ёй было крыўдна, што не яна першая выйдзе з лесу, прывітае сваіх армейцаў. Часта азіраючыся, яна прасіла сына:

— Хутчэй, Петрычак!

«Можа, Павел прышоў?» — думала ў той-жа час яна, і сэрца сціскалася ад радасці. «Вось каб прышоў ён, дарагі, любы!» Тры гады не бачыла яго Варка.

Які ён цяпер? Пэўна што пастарэў, змяніўся. Ды і Варка за гэты час здорава змянілася. І Петрык таксама. Бадай і не пазнаў-бы Павел сваю Варку ў гэтым брудным атрэп'і, з клункам за плячыма, у якім бразгаціць пусты чыгунок. Не пазнаў-бы і Петрыка з яго ускалмачанымі валасамі. А можа... можа Павел і сапраўды ўжо тут?..

Так думаючы ішла яна наперад. Лес радзеў. Нарэшце, у прасветах між галін засвіцілася неба. А яшчэ праз некалькі крокаў Варка спынілася і аслупянела.

— Назад, Петрык! — спалохана прашаптала яна.

Але позна было ўцякаць. З куста высунуўся немец, нацэліў аўтамат, закрычаў:

— Ком, ком, матка!

Варка не краналася з месца. Што такое? Адкуль узяўся гэты немец? І чаму не чуваць гоману вяскоўцаў? Дзе-ж нашы, свае? І чаму так ціха на ўзлессі, толькі шуміць вецер у верхавінах?

Немец вылез з куста. Не відаць было, каб ён хаваўся тут ад каго-небудзь. Ён падышоў да Петрыка і піхнуў яго аўтаматам у спіну. Пагнаў Варку з сынам перад сабою. Вышлі з кустоў. Варка ўскрыкнула. На дарозе стаялі ўсе вяскоўцы. Вакол іх хадзіла ўзброеная нямецкая варта. Яна расступілася, прапускаючы Варку і Петрыка ў сярэдзіну. І тады Варка ўсё зразумела: чалавек, які далучыўся да іх сёння ў лесе і прынёс вестку, што нашы прышлі, быў, відаць, даўно падсланы вась гэтымі-ж немцамі. Нешта не відаць было яго цяпер сярод усіх.

— А і не даседзелі, можа, адзін дзень, — сказаў Даніла. — Заўтра тут будуць нашы.

Сцвярджалі, уперабой, грывнулі за небасхілам гарматы.

Стаяла тут блізка бяроза. Быццам на ветры прашумела верхавінаю і скінула на дарогу першы пажоўклы ліст.

2

Папалішчы, шыбеніны ды расстраляных пакідаў пасля сябе гэты атрад. Камандаваў атрадам немец Ганс Шульц. Ад гэтага зверга нікому не было літасці. Ні старым, ні жанчынам, ні дзецям. Некалькі разоў разбівалі партызаны Шульцаў атрад, але самога Шульца захапіць не давялося. Ён выкручваўся ў такіх выпадках, як вужака. Браў з папаўнення новых эсэсаўцаў і зноў з'яўляўся ў раёне. Жыхароў ён або расстрэльваў або гнаў на катаргу ў Германію. Расказвалі, як ён здзекваўся з людзей. Звычайна ён ставіў перад сабой ахвяру, даставаў рэвальвер і доўга пахаджаў. Потым узводзіў курок, пачынаў цэліцца. Чалавек жмурыўся, бляднеў, чакаючы смерці. Афіцэр цэліўся яму ў сэрца і спускаў курок. Але стрэлу не было: шульцаў рэвальвер быў пусты. Ганс Шульц, стоячы перад сваёй ахвяраю пачынаў рагатаць, уздрыгваючы ўсім сваім рыхлым це-

лам. Потым даставаў патроны, набіваў імі магазін і паглядваў на ахвяру. Не, у яго не прасілі літасці. Не падалі перад ім на калені, не плакалі. Шульцам авалодвала ярасць. Ён ужо не смяўся. Ён зноў цэліўся. На гэты раз страляў. Паверх галавы—у паветра. Бачыў, як уздрыгваў чалавек. Са звязанымі рукамі ён кідаўся на Шульца. Ганс Шульц страляў яму ў нагу. Чалавек спатыкаўся. Яго зноў ставілі. Ён стаяў, і з яго нагі сачылася кроў. Але дзе-ж слёзы, дзе просьбы? Няўжо Ганс Шульц не даможацца свайго? Зноў ён узнімаў рэвальвер. Страляў у рукі, збіваў пальцы. Чалавек спіскаў зубы ў ярасці. Ганс Шульц нічога не дамагаўся ад яго...

Ганс Шульц любіў выпрабавваць. З гэтай прычыны, калі месяц назад ён заняў пустую вёску і дазнаўся, што яе жыхары схаваліся побач, у цэвялікім лесе, ён сказаў: «Хай сядзяць!» І загадаў назіраць за лесам. А сам пачаў паліць вёску. Ён паліў у дзень на адным двару, у надзеі, што гаспадары ўцалеўшых дамоў самі прыдуць, на пакланенне. Дваццаць чатыры дні жыў ён ім гэтай надзеяй. На дваццаць пяты яна згэрэла разам з апошнім пажарам. Ніхто не прышоў. Пустыя папалішчы ляжалі перад ім. Чорныя абкопчаныя коміны галавешкамі тырчэлі ў неба. Смерцю, пустэчай патыхала ад гэтага месца. Тады ім авалодала ўпартасць. Ён вырашыў чакаць дня, калі голад прымусіць людзей выйсці з лесу і ўпасці да яго ног. Ліслівых усмешак, слёз, угодніцтва — вось чаго хацеў ад гэтых людзей Ганс Шульц.

Але падзеі збыталі ўвесь план. Праз пяць дзён фронт загрымеў пад бокам. Армія кранулася на захад, як ледаход на рацэ, і невядома было, што яе ўтрымае. Палкі нямецкія раздзелі. Папаўненняў не было. Трэба было ўцякаць. Трэба было гнаць жыхароў — усіх да адзінага. На шахты, у руднікі, на прадпрыемствы. Гэта выкліча прыток новых салдатаў. Але і ў гэты трывожны для Шульца час ён зрабіў тое, чаго прагла яго натура. Акружыў лес і загадаў свайму шпіку пусціць чутку, каб людзі вышлі самі... Было нейкае задавальненне ў тым, што людзі замест сваіх убачаць усё яшчэ яго салдатаў.

І вось яны стаялі перад ім, босыя, худыя і змораныя. Брудныя лахманы звисалі з іхніх вострых плеч. Яны маўчалі ў смутку — дзеці, старыкі і жанчыны. Ганс Шульц сказаў ім:

— Усе Германія арбайт. Хто адстане — страляйт!

3

Калона брыла пад канвоем на захад. Іх было шмат. З розных вёсак. Хлапчукі, дзяўчаткі, жанчыны. І сярод іх — Варка з сынам. Далёка за іхнімі спінамі засталася родная зямля. Калона ішла, кожны дзень радзеючы. Асабліва шмат людзей знікала раніцою. Многія пасля сну не маглі падняцца. Іх прыстрэльвалі. Кожную раніцу Варка чула за сабой гэтыя кароткія глухія стрэлы.

Услед за калонаю каціўся фронт. Часам ён падыходзіў так блізка, што можна было пачуць аўтаматную страляніну. Тады ў людзей узнікала надзея. Святлелі твары. Канвойныя-ж пачыналі непакоецца, яшчэ больш суровелі. Яны стралялі, прымушалі ісці падбегам.

Варка несла сына. Петрык быў хворы. Ссінелы, худы, ляжаў на яе руках. Часта кашляў, прасіў вады. Калі-б-жа можна было сагнуцца ды зачэрпнуць яе хоць з прыдарожнай канавы! Варка магла толькі суцяшаць сына.

Так яна ішла шмат дзён. І ўвесь час няспынна думала над адным: няўжо гэта канец? Няўжо так і няма ніякага выйсця? Няўжо больш ніколі не ўбачыць яна сваіх, не сустрэнецца з Паўлам? Няўжо зноў давядзецца жыць у няволі? І яна ўспамінала даўно мінулае. Гэта было шмат год назад. Яна працавала тады парабчанкай у польскага пана, ненадалёк ад Пінска. Працавала ад цямна да цямна, каб зарабіць кавалак чорнага хлеба. Потым прышло доўгачаканае вызваленне. Тады, сустракаючы сваіх вызваліцеляў, людзі выходзілі на дарогі, неслі букеты кветак. Варка таксама несла кветкі. Яна перадала іх росламу чырвонаармейцу, што ішоў у калоне першым. А калі нейкі чалавек у даўгім армяку пачаў выказвацца, яна таксама загаварыла. Яна гаварыла, а людзі слухалі яе, пляскалі ў далоні, крычалі «ура». Хутка ў вёску прыехала настаўніца — маладая дзяўчына аднекуль з-пад Гомеля. Яна пачала вучыць грамаце вясковых хлапчукоў і дзяўчынак. Варка здружылася з настаўніцай. Доўгія вечары праседжвалі яны над кнігамі: Варка вучылася чытаць і пісаць. Некалькі шчаслівых год пражыла Варка. І вось цяпер — новая няволя, яшчэ жахлівейшая, чым даўно мінулая...

Змораная, галодная, яна ішла з сынам сваім, увесь час слабеючы. Памятала толькі адно: трэба ісці. Трэба выратаваць Петрыка. Трэба сустрэцца яшчэ з Паўлам. І ішла. Быццам у сне, праплывалі перад ёй халодныя восеньскія ночы і сіняе мігценне зор у чорным небе. Потым пачала здавацца. Ужо некалькі разоў чула за сабою грозны крык немца. І от гэтак страшнае прышло. Іх запянілі ў полі. Сказалі, што пачаваць будучы тут. Яна адразу звалілася. Ведала, што больш ужо ёй не падняцца. Прыхінула да сябе сына, пацалавала яго, заплакала. І забылася, здавалася, назаўсёды. Дождж мячыў яе ў полі. Вечер спяваў над яе галавою сумныя песні. Вакол, у змроку, ляжала чужая, нямецкая зямля. Мокрая галінка палыну, хістаючыся на ветры, увесь час датыкалася да твару зламанай верхавінаю.

Варка нічога не чула. Яна нічога не бачыла. Колькі часу цягнулася гэтая ноч? Колькі часу была Варка ў забыцці? Хіба можа хто сказаць?..

Але яна апрытомнела. Гэта было дзіўна, што яна засталася жывая. Варка прыўзнялася. Быў дзень. Вакол ляжалі ў знямозе такія-ж, як і яна. Мацнейшыя сядзелі. Але чаму-ж няма нідзе немцаў-вартавых? Чаму танкі, што паўзуць па дарозе, не страляюць у яе з кулямётаў? Чаму трупы ў нямецкіх фрэнчах? Чаму салда-

ты, спяшаючыся, толькі паглядваюць у яе бок? Ды гэ-та-ж нашы! Фронт, фронт, нарэшце, нагнаў іх!

Але да радасці прымешвалася вялікае гора. Петрык памёр. Яна пахавала яго. Потым вышла да дарогі. І раптам усе — і тыя, што ляжалі яшчэ, і тыя, што сядзелі, пачулі яе трывожны крык:

— Ганса Шульца няма!

Усе збегліся да яе. Аглядалі кожны нямецкі труп. Пазнавалі сваіх нядаўніх канваіраў. Але Ганса Шульца сярод іх не было. Ён знік. Зноў выкруціўся неяк, уцёк. І хто тут пазнае яго?

Ярасць аякла Варку. Дагнаць! Знайсці гада!.. Яна падхапіла з зямлі нямецкі карабін. Перамагаючы слабасць і стому, рушыла наперад. У самае пекла вайны — туды, дзе гримелі стрэлы...

* * *

— Падсудны Ганс Шульц!

З-за бар'ера, ля якога стаяць вартавыя, падымаецца немец з вялікай брытай галавою і з акулярамі на гарбатым носе.

— Ці прызнаеце вы сябе вінаватым?

Немец адмоўна круціць галавою.

У зале — цішыня, хоць сядзяць тут сотні людзей. Ідзе судовы працэс па справе нямецка-фашысцкіх злачынцаў... Выклікаецца сведка, старшыня сельсовета Варвара Наваёнак. Невысокая жанчына трыццаці год. Але галава сівая, твар маршчыністы, быццам змораны.

Звяртаючыся да суддзяў трыбунала, яна кажа:

— Гэтага ката я добра ведаю. Завецца ён Ганс Шульц. Гэта і ёсць той люты звер, які забіваў старых і дзяцей, гнаў сотні людзей на катаргу, дапчэнтку спаліў нашу вёску. З-за яго памёр і мой сыноч Петрык. Ён думаў ад нас уцячы, але палаўся. Хай-жа адкажа пер за ўсе свае злачынствы!

Карысныя парады

ПАДРЫХТОўКА БУЛЬБЫ НА ХАВАННЕ

Пры ўборцы абыходзіцца з бульбай трэба як мага беражней, каб не біць і не раніць клубняў; нельга кідаць з вышыні бульбу, якая знаходзіцца ў мяшках, кошыках ці скрынях: пабітыя, падраныя клубні хутка загниваюць. Не трэба ўжываць тару з вострымі, незачышчанымі выступамі; тара з-пад солі, пахучых і атрутных матэрыялаў для бульбы непрыгодна.

Рыхтаваць бульбу да хавання трэба з улікам. Капаць яе належыць у сухое надвор'е, з разлікам закончыць уборку да часу замарозкаў. Пры ўборцы трэба хворыя і пашкоджаныя клубні адбіраць асобна, мокрую бульбу трэба абавязкова прасушыць і ачысціць ад зямлі. Да загрузкі на працяглае хаванне дапускаецца толькі сухая і здаровая бульба. Усе клубні, загниўшыя, захопленыя марозам і пашкоджаныя, трэба старанна адабраць ад здаровых і захоўваць асобна.

Асноўнай мерай догляду за бульбай, закладзенай на зіму, з'яўляецца рэгуляванне тэмпературы. Трэба часцей правяраць тэмпературу ў месцах хавання. Калі тэмпература знізіцца да 0 градусаў, неабходна прыняць меры да ацяплення бульбы. Калі няма градусніка, то трэба паставіць каля бульбы сподак або іншае начынне з вадою і сачыць за ёй. Пачатак замарзання вады будзе ўказваць на яўную небяспеку замарзання бульбы.

ЗАСОЛКА ПАМІДОРАЎ

Звычайна засольваюць няспелыя, зялёныя памідоры апошніх збораў, але абавязкова здаровыя, без плям і гнілі. Засольваюць іх гэтак сама, як і гуркі: на ведро вады кладзецца 700 грамаў солі. Між радоў памідораў кладуць пранасці (укроп, хрэн, пахучыя травы і лісце). Усё гэта заліць расолам і шчыльна закрыць кружком, наверх пакласці невялікі камень.

Паспяваючыя памідоры (ружовыя і чырвоныя) таксама можна засаліць, але без заліву расолам, таму што яны ў гэтым выпадку лопаюцца і ўвесь іх сок у час хавання выцякае ў расол. Такія памідоры належыць складаць у бочкі або чаны і злёжку перасыпаць соллю. Атрымліваецца добры, смачны квашаны прадукт — тамат.

ЗАСОЛКА КАПУСТЫ

Падрыхтоўваць рубленую капусту можна такім спосабам: разрэзаць качаны на некалькі частак і рубіць сечкай або вялікім нажом, пасаліць паводле густу. Складаць капусту ў кадку трэба як мага шчыльней, увесь час яе ўмінаючы; затым кадка пакрываецца драўляным кружком, на яго кладзецца камень. Калі капуста закісне, пачне пеніцца, кружок зняць і ўсю капусту да дна праркалоць шастом, каб з яе вышла горач, а потым зноў закрыць кружком і пакласці невялікі камень.

Рэдакцыйная калегія: А. П. УС (адказны рэдактар), А. І. ФЕДАСЮК, А. Н. ЗАХАРАВА, В. І. ФІЛІПАВА, К. А. АБУШЭНКА, Г. Л. ДАЗОРЦАВА.

Журнал «Работница и крестьянка» на беларусском языке. Издание ЦК КП(б)Б.

Адрас рэдакцыі: Мінск, вул. Пушкіна 55, пакой 23.

Друк. арк. 3.

Падпісана да друку 19/IX—1947 г.
Заказ № 397.

Маладая гочычыца Валенціна Гічан заваявала прашынства ў рэспубліканскіх спаборніцтвах па мотакросу і шасейных гонках. На здымку: чэмпіён рэспублікі па мотаспорту В. Гічан пасля фініша.

Фота І. Рабінэвіча